KARYS

1961

RUGPJŪTIS - RUGSĖJAS

— SEPTEMBER

KARYS

1961
Nr. 7 (1374)

Redaktorius — **Zigmas Raulinaitis**
Redaktoriaus pavaduotojas — **Stasys Butkus**
Kalbinę dalį redaguoja — **Kazys Kepalas**
Dail. literatūros dalį redaguoja — **Vincas Jonikas**
Administratorius — **Leonas Bileris**
Leidžia — L.V.S. Ramovė New Yorko Skyrius
Atskirus skyrius redaguoja:
Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje
Justinas Liaukus — Karinės žinios
Kunig. Kodatienė — Šaulė Tremtyje

TURINYS

J. Juodis —Vytautas Didysis kovų sūkuriuose (aliejus) ..... viršelis
P. Alšėnas — Partizanų dvasios aidai 193
Z. Raulinaitis — Aisčiai karinės istorijos šviesoje 195
J. Vėgėlis — Lietuva buvo mintyse 201
O. Urbonas — Didžiojo šiaurės karo frontas Lietuvoje 203
V. Kareiva — Pakalnė 209
J. Namikas — Pirmasis Lietuvos kariuomenės štabo viršininkas 212
Šaulė Tremtyje 214
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje 217
Karinės žinios 218
K. M. J. Šarūnas — Sov. Sąj. Nervintojų padaliniai 219
E. Šulaitis — Europos bokso pirmenybės 220
Kronika 221

Bendradarbiai

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, B. Auginas, V. Augustinas, B. Balčiūnas, A. Dernotas, P. Bliumas, J. Budrys, P. Būtėnas, E. Čekienė, P. Dirkis, S. Dirmantas, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, J. Almis Jūragis, Dr. K. Jurgėla, J. Kiaunė, Marių Žuvėdra, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, A. Novickis, T. Papartis, V. Perminas, P. Plechavičius, A. Rėklaitis, M. Rėklaitis, V. Raulinaitis, J. Rūtenis, J. Skardis, A. Sodaitis, Dr. V. Sruogienė, J. Šarūnas, E. Šulaitis, V. Šventoraitis, O. Urbonas, J. Vėgėlis, B. Vrublevičius.

ATSTOVAI: **Mike Maksvytis**, Chicago, Ill.; **Stasys Misiūnas**, Omaha, Nebr.; **Lionginas Leknickas**, Cleveland, Ohio; Vladas Rušas, Toronto, Canada; **V. Šalkūnas**, Australija; **Morkus Šimkus**, Baltimore, Md.; **Kazys Trečiokas**, Newark, N. J.

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Boston, Mass. — "Baltic Florists"
Brockton, Mass. — A. Mantautas
Chicago, Ill. — J. Karvelis, M. Maksvytis, "Marginaii', J. Memėnas, K. Rožanskas
Cleveland, Ohio — V. Ročiūnas
Detroit, Mich. — "Neringa", V. Perminas
Grand Rapids, Mich. — J. Belinis
Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas
Philadelphia, Pa. — A. Impulevičius
Newark, N. J. — Kazys Trečiokas
Rochester, N. Y. — P. Saladžius, A. Sabalis
Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — J. Pleinys, Z. Orvidas
Toronto, Ont. — V. Aušrotas, Aug. Kuolas, V. Rušas, J. Smolskis
Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora", 49 Thornton Ave. London W. 4.

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas, 9 Cowper Street, St. Kilda, Vic.
A. Kubilius, 131 Crozier Ave., Edwardstown, So. Australia.
P. Mažylis, 22 Aberdeen St., W. Geelong, Vic.
E. Stašys, 27 Nicholson St., Burwood, N. S. W.

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB, Seminario Salesiano Altamira, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS", 916 Willoughby Avenue, Brooklyn 21, N. Y., U. S . A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 7 (1374) RUGPJŪTIS - RUGSĖJAS - SEPTEMBER 1961

PARTIZANŲ DVASIOS AIDAI

PRANYS ALŠĖNAS

Kas yra partizanai? Tai mūsų, Lietuvos karių, tikri kraujo broliai. Jie, kaip ir anų laikų kariai — kūrėjai - savanoriai, krauju rašo šiurpų istorijos tarpsnį, jie dėjo (ir sudėjo!) savo gyvybes ant Tėvynės laisvės aukuro. Tik, deja, dėl priešo didelio brutalumo, neišpasakytai didelio viršijimo skaičiumi ir ginklavimosi technika — jie sudėjo aukų už Tėvynės laisvę perdaug, nes žuvo beveik visi, kiek tik jų buvo, kovos lauke (geriau pasakius, miškuose).

Jų mirtis, savaime aišku, — nenueis niekais. Likiminė lemtis atmokės Tėvynei už jų aukas. Tas laikotarpis, miško brolių ir Tėvynės laisvės kovotojų laikotarpis — bus įrašytas į mūsų istorijos lapus aukso raidėmis. Jų pralietas kraujas ir kapais nusėta Lietuvos žemė — išdaigins, išaugins ir subrandins Tėvynės laisvės vaisių.

Mūsų poetai jau kuria ir toliau kurs ryžto ir augštų įsipareigojimų epą, kuris turės paskatinančios galios Tėvynę mylėti ir už ją aukotis kartų kartoms. Jų kūryba, tikėkimės, išsivystys į suomių liaudies epo, "Kalevalos", formą, kuri anų mūsų kaimynų dvasią uždegė iki herojinės narsos ir pasiaukojimo tėvynės laisvę ginant nuo raudonųjų pabaisų.

Štai prieš mano akis nedidutė knygelė. Joje daug širdį veriančių posmų. Ji — itin reikšminga, verčianti žmogų susimąstyti. Pavadinimas — "Rūda ir Rauda". Tai poezija iš pavergtos Lietuvos ir Sibiro tremties, Tėvynės kūrinių serijos pirmasis leidinys, 1961 m., 38 pusl., leidykla Už žmogaus laisvę. Neparašyta nei kur ta leidykla veikia, nei kas jos vadovas ar vadovai, bet tas ir nelabai svarbu. Svarbu, kas knygelėje rašoma.

Pradžioje knygutės — atspaustas Leidėjų žodis, kuriame sakoma, jog šis leidinys ir serija, kurią jis pradeda, nėra paprasti: nepaprastas tačiau, esą, ir mūsų gyvenimo metas. — Šventa tiesa!

Tolimesniuose įžangos išvedžiojimuose teigiama, jog jų tikslas lietuviuose, kur jie bebūtų, išsaugoti lietuvių tautą ir kultūrinį jos gyvastingumą. O šis metas — nepaprastas metas mūsų tautai — ir išeivijoje, ir Tėvynėje.

Leidinėlio tikslas — noras surasti skaitytoją kūrybiniam žodžiui, kuriam gresia pavojus niekad neišvysti dienos šviesos.

Leidinėlyje sutelkti eilėraščiai ir dainos — iš Sibiro ir pavergtos Lietuvos, pasiekę Vakarų pasaulį įvairiausiais keliais ir kanalais.

Viename iš paskutiniųjų viršelio puslapių — leidėjai atspaudė citatas iš Žmogaus Teisių Deklaracijos, pripažintos beveik visų Jungtinių Tautų, įskaitant ir Sovietų Sąjungą. Deja, Sovietų S-ga, kaip daugelį kitų savo parašų ir įsipareigojimų, taip ir šį pastarąjį — sumindė purvinomis kojomis . . .

Dar prieš leidinėlyje skalbiamus poezijos tekstus, atspaustas kitas rašinys, pavadintas: "Nepaprasta antologija", vykusiai nusakąs skelbiamos poezijos atsiradimo procesą ir kūrėjų anapus geležinės uždangos impulsus bei akstinus. Po šiuo straipsniu pasirašęs "skaitytojas".

Straipsnyje sakoma, jog šioj trumpoj antologijoj neužsimojama parodyti Tėvynėje besireiškiančios politinės išraiškos visumos. Tai esama tik labai nedidelės dalies kūrybos ir tai — vėlyvesnės, nes joje nepaliesti nuo 1945 m. išspausdintieji eilėraščiai ir stalčiuose besislepią "profesionalų poetų" kūriniai, neįtilpstą į oficialiai nustatytus okupantų rėmus.

Šioje knygelėje, kaip šiame žodyje rašoma, ir kaip justi beskaitančiam, poezija sukurta daugiausia ne "profesionalų", bet, galima sakyti, "liaudišku stiliumi" — spontaniškai išsiliejusių

TAUTOS ŠVENTĖ

Prieš 3 ar 4 metus mūsų spaudoje buvo kilęs klausimas ar reikia švęsti Rugsėjo 8-tą dieną. Vieni rašė ir įrodinėjo, kad tai yra nacišką, kiti kad bažnytinė, o treti, kad tai tautinė šventė. Nežiūrint to, Rugsėjo 8-ji vistik buvo ir toliau švenčiama kaip tradicinė tautos šventė. Ta šventė dar 1930 metais buvo pripažinta Lietuvoj Vyriausybės ir tada pirmą kartą Lietuvoje atšvęsta. Atseit, ji yra įtraukta į Vasario 16d. ir Lapkričio 23 d. švenčių tarpą ir kaipo tokia privaloma švęsti.

Rugsėjo 8 dieną Vytautas Didysis buvo pasirinkęs savo karūnavimo diena. Vytauto Didžiojo karūnavimui skirtoji data, lietuvius labiau jungia su senaja istorija, su lietuvių valstybe prasidėjusia pirmuoju karaliumi prieš 750 metų ir pagarsėjusia spindinčiais didžiojo Vytauto žygiais stebinusiais ano meto Europą. Vytautas Didysis buvo ne tik žymiausias Lietuvos valdovas, bet ir vienas iš gabiausių politikų ir karo vadų visoje Europoje. Jo amžininkai Vytautą lygino su Aleksandru Didžiuoju ir net Cezariu. Jam kaip geniališkam vadui, 1429 m. Lucko suvažiavime imper. Zigmanto buvo pasiūlytas karaliaus vainikas. Tam net Jogaila nesipriešino, o Vytautas sutiko vainiką priimti.

Zigmanto pasiuntiniai Vytautui buvo Prūsų ir Lenkų pasieny sulaikyti ir net apmušti. Karūną turėjo vežti kiek vėliau Magdeburgo vyskupas, kuris tačiau pavėlavęs. Vainikavimas buvo atidėtas. Vytautas net mirtics patale gulėdamas iki paskutinės minutės vis laukė karūnos. Istorija tuo reikalu paduoda dvi versijas: arba lenkai karūną pavogė, arba vyskupas jos iš Zigmanto negavo. Kaip ten bebūtų, Rugsėjo 8-ji lietuviams yra svarbi, nes iš istorinių gelmių iškelia Lietuvos politinį didingumą ir jos valstybingumo žymiausią reiškėją politiką ir karį, Vytautą Didįjį.

Ši šventė lietuviams primena tautos garbingą, bet dažnai skaudžią ir erškėčiuotą praeitį. Ji primena tas nesuskaičiuojamas aukas amžių bėgyje padėtas ant tėvynės aukuro. Atseit, Rugsėjo 8-ji yra grynai tautinė šventė, kurią privalome tradiciškai švęsti.

P. Dirkis

---

jausmų pagalba. Ją kūrė visi tie, kuriuos prislėgė sunki okupanto letena pavergtoj Tėvynėj arba ištrėmime — Sibire.

Šioje antologijėlėj — trys skyriai: "Už Uralo, žemės galo", "Kruvinieji metai" ir "Laukimo metai".

Mums, Lietuvos atsargos kariams, nūn išblaškytiems plačiame pasaulyje, be abejonės, labiausiai dominantieji punktai — partizanų eilėsna įpinti. Iš tų punktų — šiek tiek čia cituosime ir aptarsime.

Motulei, bebraukiančiai veidu riedančią karčią ašarą, sėdant prie Kūčių stalo, žuvęs sūnus — partizanas — palikęs šiuos širdį veriančius posmus:

"Tu neverk, motule, kad prie Kūčių stalo
Viena kėdė šiemet jau stovės tuščia,
Kas nelauš iš rankos tau baltos plotkelės
Mano vieton šiemet padėk eglės šaką
Lietuvos eglyno, kuris globė mus,
O prie jos uždeki Kūčių stalo žvakę,
Ir sūnaus artumas atgaivins namus"...

Taigi, ir pernai nors sūnus laužė su motina plotkelę, bet, deja, "... irgi slapčia". O šiemet— nebėra jo gyvųjų tarpe. Jo kėdėn — prašoma padėti eglės šaką, "Lietuvos eglyno, kuris globė mus" ...

Toliau, štai, eilėraštyje "Gegužėle" — posmai užsklendžiami tokiais širdį draskančiais žodžiais ir tokiu tragišku klausimu:

"Tie upeliai ir šaltiniai
Žiedais kraujo pražydės,
Ak, Lietuva motinėle,
Ar ilgai kentėt reikės?..."

Taigi, ar ilgai ... ar ilgai? Nes vargas, skurdas slegia kraštą, o visa aplinkuma — "kraujo žiedais pražydusi" ...

Žilvino sukurtam eilėraštyje "Partizanai" atiduodama duoklė Lietuvos laukų geltonkasei mergaitei, paaukojusiai savo gražiąsias gyvenimo dienas ant Tėvynės laisvės aukuro. Į ją kreipiamasi:

"Atsimeni, baltais rūbeliais obelaitės,
Lyg seserys, dažnai su tavimi kartu ...
O tu buvai maža, išdykusi mergaitė
Ir broliams pradalgiais atnešdavai pietų.

Taigi, ir sesuo lietuvė — nuo brolio lietuvio — niekad nesiskyrė: ir laisvėj, ir vergijoj. Laisvėj — ji nešdavo laukų lauknešėlį, beariančiam ar šieną plaunančiam brolučiui, o karo metu — jam nešė šovinius, žinias apie priešų dislokaciją arba frontuose tvarstė brolučių žaizdas... Neretai ir pačios kovojo, su ginklais rankose, kol, pagaliau, — šūvis iš priešo pusės ir ... paskutinis atodūsis:

"Aš, broliai, išeinu ... Palaistykite gėles ..."

O brolių atsakas į tai?

— Ne, gėlės neužtrokš, tu jas krauju pagirdei,
Ir žemė niekados gėlių tau negailės,
Nes tu atidavei jai partizanės širdį,
O ji — bus ateities gražiausioji gėlė ...

O "Kariūnas" štai kaip eiliuoja apie "Partizano dalią":

"Toks melsvas vakaras, paskendęs pusnyne,
Ir krenta sniegas — o toks lengvas, toks purus.
Kur eisime šį vakarą, jaunyste mano,
Jei šiam pasauly—artimo jau nieko neturiu"...

Kaip matome, partizanai dažnai buvo vieniši. Jų artimieji — dažniausiai ištremti, kovos draugų — didžiuma žuvusi ... Todėl ir aimana: "Jei šiam pasauly — artimo jau nieko neturiu..." Ir kas jam belieka?

AISČIAI KARINĖS ISTORIJOS ŠVIESOJE

Z. RAULINAITIS

I. TACITAS

Kautynes pradėjo svaidytojai. Čia britai parodė daug drąsos ir įgudimo: savo didžiuliais kardais atmušdami romėnų strėles, arba sustabdydami jas savo mažais skydais. Tuo pačiu metu jų strėlės, lyg lietus, salvėmis užpildavo romėnus. Galų gale Agrikola įsakė keturioms batavų ir dviem tungrų (germanų kiltys) kohortoms pulti kardais į artimas kautynes. Taip Romos konsulas ir Britanijos valdytojas Agrikola palaužė vietinių gyventojų pasipriešinimą ir numalšino neramią Romos koloniją.

Kas gi buvo tas Agrikola ir kodėl jis turėtų rūpėti mums lietuviams? Tiesą pasakius, jis mums mažiausia rūpi, išskyrus tik tai, kad jo žygius aprašė ir jo vardą išlaikė istorijai jo žentas, kuris yra pirmasis aisčių arba baltų, taigi ir lietuvių, istorikas. Tacitas, vedęs Agrikolos dukrą, yra pirmas rašytojas, nuplėšęs paslaptingų amžių uždangą nuo mūsų krašto. Jis pirmas atidengė pasauliui aisčių žemę ir mūsų protėvius išvedė iš nežinios į istorijos šviesą.

Publius Cornelius Tacitus, arba Gaius Cornelius Tacitus, taip jo vardas skambėjo lotyniškai, gimė Romos provincijoj, Narbonos mieste apie 55 metus ir išgyveno maždaug iki 120-jų metų po Kr. gim. Jis buvo Romos kilmingojo sūnus, iškilęs net į senatorius. Kaip senatorius jis buvo paskirtas konsulu 97 m. (prie imperatoriaus Nervos) ir Azijos valdytoju 112-113 m. (prie Trajano). Plinijus Jaunesnysis yra buvęs jo artimas draugas. Jie abu buvo geri kalbėtojai ir savo meto žymūs rašytojai.

Mes, tačiau, beveik nieko nežinome apie Tacito asmenišką gyvenimą. Žinome, kad 77 metais jis vedė Cn. Juliaus Agrikolos dukrą, bet, deja, net jos vardo jis nėra niekur paminėjęs.

Tacitas yra žinomas kaip keletos istorinių veikalų autorius ir ypač mums labai įdomios knygos Germania (apie germanų kilmę, geografiją, institucijas ir kiltis), parašytos 98 metais. Tai vienas iš jo ankstesnių veikalų, kuriame, aprašydamas germanų kiltis, jis pirmas patiekia žinių ir apie aisčius, mūsų protėvius. Tarp kitko jis duoda ir pirmąsias apie juos karines žinias. Taigi jis yra pirmasis aisčių karinis istorikas. Kaip istorikas Tacitas yra patikimas, tačiau jo geografija ir dalinai karinė istorija nepasižymėjo tikslumu.[10] Momsenas vadina jį pačiu nekariškiausiu istoriku.[11]

Įsitikinęs, kad Romos imperija išsigimsta, germanų tarpe jis randa dar nesuardytą moralę, kuri kadaise vyravo ir senojoje Romoje. Germanai nevertina aukso, bet myli laisvę, jų moterys yra skaisčios, šeimos gyvenimas yra tyras ir kilnus. Tačiau, iškeldamas jų dorybes, Tacitas nepamiršta ir germanų ydų. Jie esą tingūs, mėgstą girtuokliauti ir kivirčytis ir nepaprastai pamėgę karą.

Tacito tikslus germanų aprašymas, bei jų šarvų, ginklų, rūbų pavaizdavimas yra patvirtintas archeologinių radinių.[10] Tas rodo, jog jo perduotos žinios apie tų laikų Germanijos gyventojus, tuo pačiu ir apie mūsų aisčius, yra patikimos ir jomis galima remtis.

Žinios apie tolimus šiaurės kraštus Romą pasiekdavo daugiausia prekybos arba karo keliais. Tacitas surašė žinias, galimas dalykas, sukauptas per keletą genkarčių, pasinaudodamas ankstesnių istorikų darbais, pirklių, karių ir keliautojų pasakojimais. Kaip gi atrodė tų laikų pasaulis, kurio tolimame šiaurės kampe buvo atrasti aisčiai?

Vidužemio jūros baseinas, tų laikų kultūringasis pasaulis, ir didesnė Artimųjų Rytų da-

---

"Tik juodos naktys — seserys klajūno
partizano,
Tik automatas prie širdies ir ošianti giria..."

O jų gimtiniai lizdai — išdraskyti, išdeginti:

"Šimtas žingsnių tiktai bepaliko
Lig svajoto kampelio brangaus —
O jei visa išdegę, išnykę,
Anei aido, kad būta žmogaus? ———"

Be abejonės, tai dažna situacija, kai partizanai slinkdavo savo namučių link —

"Baigias šilas. Dar liko kalnelis,
O nuo jų — bus matyt ir namai,
Dar pro beržą, pro eglušę žalią ———
Virpa, daužosi širdis neramiai"...

Ach, gana! Pacitavau šiek tiek posmų iš poezijos, liečiančios partizanus. Kaip matome, tai gera pradžia, tai lyg įžanga į senovinę karžyginę poemą — epopėją. Savaime aišku, ji neužsibaigs tik šiais punktais, kurių net šiame leidinėlyje yra gerokai daugiau ir kuriuos reikia lietuviams perskaityti.

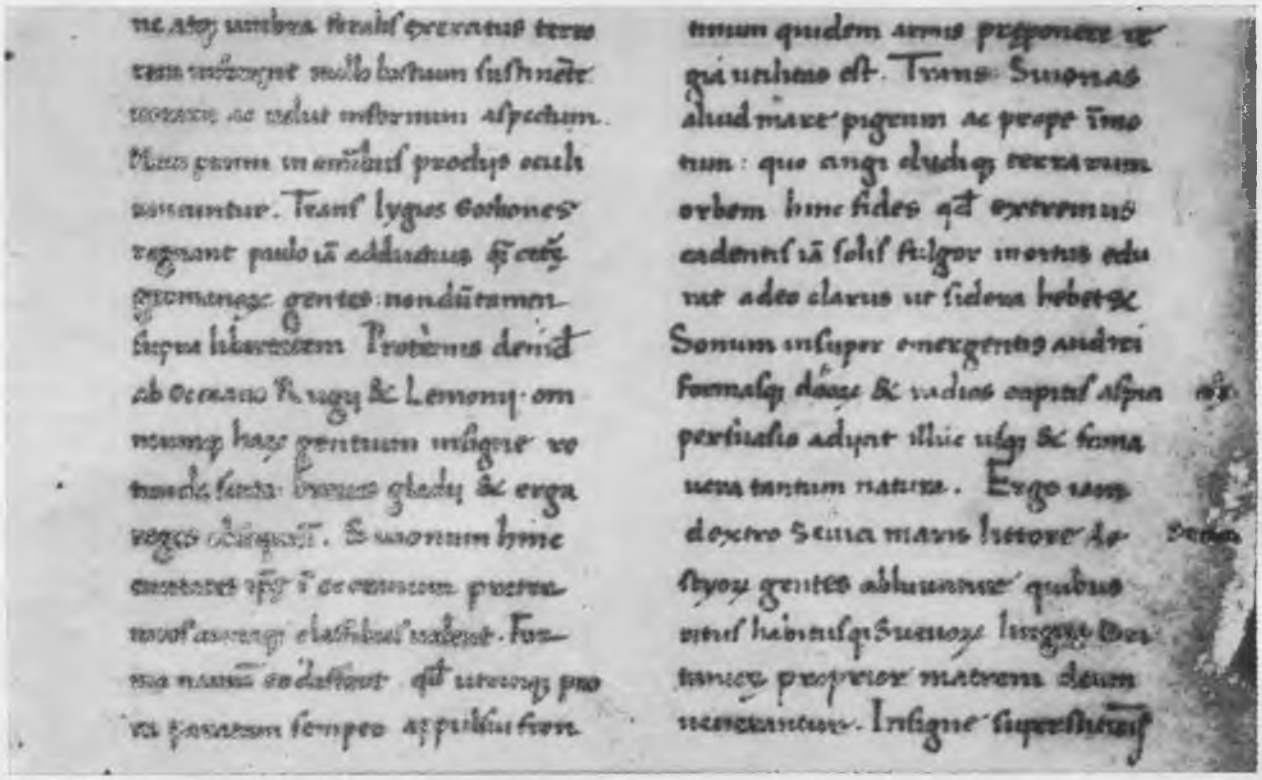

Codex Aesinas vadinamo manuskripto iškarpa, kur Tacitas mini aisčių gentis. (Iš R. Till, Handschriftliche Untersuchungen zu Tacitus Agr. u. Germania, 1943.)

lis buvo Romos valdžioje. Kartagina jau seniai buvo sunaikinta, taigi šiaurinė Afrika ir Ispanija buvo virtusios Romos provincijomis, panašioje būklėje buvo ir Graikija. Susenusio Egipto civilizacija jau buvo susmukusi, žlugusi buvo senųjų amžių galybė Asirija ir Babilonija ir kadaise galinga Persija buvo silpna.

Vidurinės Europos plotuose gyveno keltai, karingi ir augštos civilizacijos žmonės, tačiau politiškai nevieningi. Jų kiltys sudarė palaidą imperiją, kurios širdis buvo Galija ir Helvetija. Į šiaurę ir į rytus nuo Galijos, išilgai Reino dešinįjį krantą, gyveno laukinės, agresyvios ir paslaptingos germanų kiltys. Dar toliau į šiaurę, už Romos įtakos srities, už didelių pelkių ir Germanijos miškų gyveno kitos tautos, jų tarpe ir aisčių. Apie jas Roma beveik nieko tikro nežinojo ir, tik praėjus maždaug 400 metų, kai kurias iš jų net per gerai pažino.[12]

Tokiame maždaug pasaulyje Tacitas randa gyvenančius mūsų protėvius, apie kuriuos štai kaip jis rašo savo Germanijos 45 skyriuje:

"Anapus sujonų (Suiones, skandinavinė germaniškos kilmės tauta, iš kurios kilo švedai) kitokia jūra: tingi ir beveik nejudanti; tatai leidžia tikėti, kad ji apjuosia ir uždaro žemės ratą, o paskutinis jau besileidžiančios saulės spindėjimas iki patekėjimo išsilaiko tiek aiškus, jog nustelbia žvaigždes. Tikinčiųjų vaizduotė be to dar prideda, kad girdėti kylančios iš vandens saulės ūžesys ir pastebimos arklių figūros ir jos galvos spinduliai. Tik iki tol siekia pasaulis, ir žmonės kalba teisingai.

"Tad toliau: dešiniajame Svebų jūros (Baltija) krante jūra plauna kraštą aisčių genčių (Aestiorum gentes), kurių papročiai ir išorinė išvaizda artimesnė svebams, kalba — britų kalbai. Jie garbina dievų motiną. Aisčiai nešioja šernų paveikslus — prietaringo tikėjimo simbolius, kurie lyg ginklai, ar visuotina apsauga, sauganti deivės garbintoją net priešų tarpe. Retai vartoja geležį, bet gausiai medinius vėzdus. Javus ir kitokius žemės vaisius rūpestingiau ir kantriau augina, negu germanai dėl jų įprasto nerangumo. Bet ir jūrą išrausia, ir tiktai jie vieni iš visų šių tautų seklumose ir pačiame krante renka gintarą, kurį jie patys vadina glaesum. Būdami barbarai, jie nei tyrinėjo, nei sužinojo jo prigimties ir atsiradimo eigos. Net ilgai gulėjo nenaudojamas tarp kitų jūros išmatų, kol mūsų prabanga jį išgarsino. Patys jo visai nevartoja. Kokį randa renka, neapdirbtą gabena ir stebisi gaunama kaina. Tačiau, suprask, kad tai medžio sakai, nes gana dažnai peršviečiami; kai kurie žemės ir

net sparnuoti gyviai įklimpsta skystoje masėje ir greit po to kietėjanti medžiaga juos uždaro. Taigi manyčiau, kad kaip, sakysim, rytų tolimose vietovėse, kur smilkalai ir balzamas sunkiasi lyg prakaitas, taip ir vakarų salose ir žemynuose yra ypatingai derlingų miškų, kurių sakai, artimos saulės spindulių išspausti, būdami skysti, nuteka į artimiausią jūrą ir audrų jėgos atplaunami į priešais esančius kraštus. Jei prikišęs ugnį bandytum tirti gintaro prigimtį, tai jis užsidega, tarytum sakingas medis, ir sukelia smilkstančią bei stipriai kvepiančią liepsną; tuoj po to virsta limpama, kaip sakų ar dervos, mase".[14:11]

2. AISČIŲ GYVENAMI PLOTAI

Tacito minimos aisčių, dabar dažniau vadinamos baltų, gentys gyveno pagal Baltijos pajūrį į šiaurės rytus nuo gotų. Kiti jų kaimynai buvo suomių kiltys (fenni) šiaurėje ir slavai (venetai) rytuose.

Ką reiškia aisčių vardas — sunku pasakyti. Vokiečių mokslininkas Gaerte mano, jog šis vardas yra kilęs iš gotų žodžio "aistan" — gerbti, vertinti (aestimare), nes pagal Tacitą ir vėlesnį rašytoją Jordaną jie yra buvę labai taikingi ir geri žmonės. Pagaliau jis gali reikšti, pagal seną anglų žodį "easte", rytai, rytinius germanų kaimynus: "rytinius gyventojus". Taip, greičiausiai, germanai vadinę vakarinius baltus. Tai patikimiausias aiškinimas. Kad aisčiai nebuvo germanai, tą aiškiai rodo archeologijos duomenys.[14]

Tie patys archeologijos radiniai ir mūsų žymusis kalbininkas K. Būga, tyrinėdamas vietovardžius, ypač upių vardus, įrodė, kad baltų kiltys yra gyvenusios ne vien tik Baltijos pajūryje, bet dideliuose plotuose, nusitęsiančiuose toli į rytus į dabartines gudų žemes.

"Dar toliau už K. Būgą yra nuėjęs Berlyno slavistas M. Vasmeris, kuris rytines sienas naujomis vietovardžių studijomis nukėlė tolėliau į ry-

Aisčiai ir germanų kiltys I amžiuje. (Iš Tacite, La Germanie, 1949)

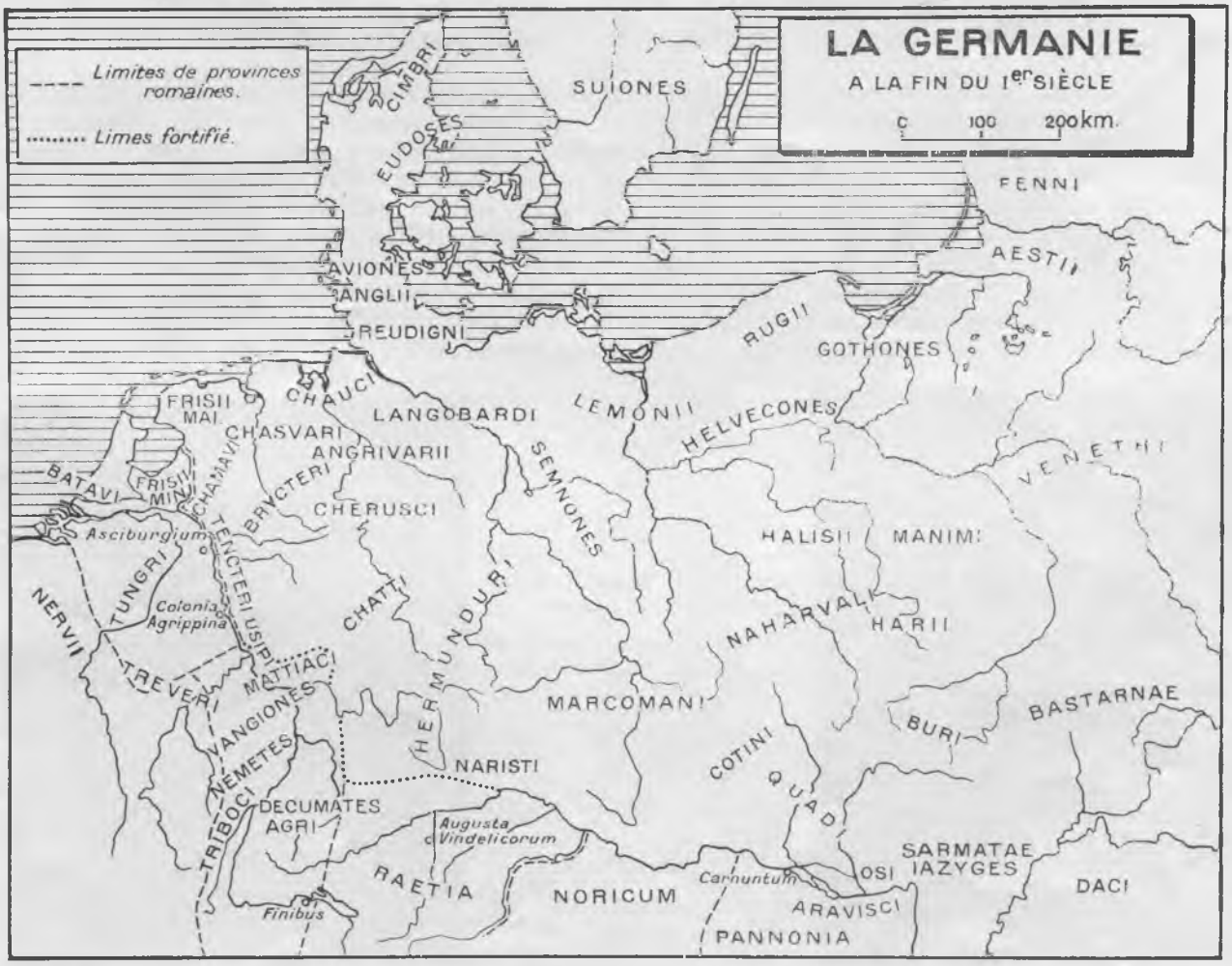

Germanų kilmingojo biustas. (Tipinga germanų šukuosena. I. Tilskueren, 52 Marts, 1935) →

Klūpantis germanų jaunuolis

tus. Jis įrodinėja, kad baltai yra gyvenę buvusiose Smolensko bei Kalūgos gubernijose, vakarinėje Maskvos gub. dalyje ir pietų vakarų Tverės bei Pskovo gub. dalyje. Toliau į rytus gyvenusios suomių ugrų giminės tautos. Šios kalbininkų nustatytos rytinės baltų gyvenamosios ribos iš dalies jau ir dabar gali būti patvirtintos proistoriniais duomenimis. Nors tuo tarpu Guduose žinoma labai maža senojo geležies amžiaus senovės paminklų, tačiau turimoji medžiaga yra grynai baltiškojo pobūdžio. Net Okos bei Kamos srityse aptikta senojo ir vidurinio geležies amžiaus radinių, kurie savo formomis yra giminingi to paties laikotarpio lietuvių ir latvių medžiaginės kultūros dirbiniams. C. Engelis, kuris paskutiniuoju metu šį klausimą yra studijavęs, tvirtina, kad šiaurės ir vidurio Gudose bei į rytus Okos krašte senajame ir viduriniame geležies amžiuje gyvenę *rytiniai baltai*, t. y. lietuvių latvių protėviai".[13]

Germanai Romos belaisviai. Jų plaukai surišti į kuodą dešinėje galvos pusėje.

(Iš Die Germania des Tacitus; Erläut. von R. Munch, 1937)

Taigi matome, kad laikotarpyje nuo Kristaus gimimo iki maždaug 800-jų metų mūsų protėvių gyventa plote, kuris tęsėsi nuo Baltijos jūros iki dabartinės Maskvos betarpiškų sričių.

3. AISČIŲ IŠVAIZDA

Aisčių papročiai ir rūbai, pagal Tacitą, buvę artimi svebams. Tais laikais svebai buvo užėmę daugiau kaip pusę visos Germanijos teritorijos ir buvo suskilę į gentis, atskirus vardus turinčias. Romėnams svebai būdingi buvo savo plaukų šukuosena, kuri juos skyrė nuo kitų germanų. Jie šukuodavo plaukus kiek ant dešinio šono ir surišdavo juos į mazgą, lyg kokį kuodą. Yra išlikę eilė paminklų, rodančių tą būdingą svebų plaukų šukuoseną, kuri, būk tai, skyrusi laisvąjį nuo vergo. Vadų plaukai, atrodo, būdavo ypatingai surišami ir jų kuodai buvę puošnesni. Anot Tacito, svebai šukavę taip savo plaukus ne dėl grožio, bet norėdami mūšyje priešui būti baisesni.[10]

Reikia manyti, kad ir aisčių plaukai būdavo šukuojami ir surišami į kuodus, kuo jie skyrėsi nuo kitų kaimynų ir buvo panašūs į svebus.

4. AISČIŲ ŠERNAS

Kaip atrodė tie Tacito minimi šernų paveikslai, ar pavidalai, kuriuos aisčiai nešiodavę, deja, nežinome. Nėra išlik jų nė pėdsako. Tiesa, yra rasta iš I tūkstantmečio pr. Kr. g. šerno ilčių, kada tai nešiotų pakabintų. Tai, greičiausia, amuletai, gal atstojanti šerno paveikslą. Yra rasta dar iš akmens amžiaus gintarinių šernų pavidalo amuletų. Pagal Tacitą,tie šernų paveiksliai aisčiams turėję apsaugos ir globos galią. Panašiai į šerną žiūrėjo ir senieji anglo - saksai, kurie manė, kad šernas turįs magiškosios apsaugos galią.

Šerno kultas yra senas ir plačiai žinomas įvairiose kultūrose. Mituose šernui teikiama labai svarbi reikšmė: Egipto saulės dievas Setas, šernu pasivertęs nužudo Ozirį; graikų Apolonas, irgi saulės dievas, apsimetęs šernu, nužudo Adonį; airių Finn Mac Cool, persirengęs į šerną, nužudo Diarmidį, airių deivės Grainne mylimąjį; nežinomas dievas, šerno pavidalo, nužudo Anceų, Arkadijos karalių — Artemidės garbintoją; būk tai panašiu būdu žuvęs ir Kretos Zeus. Graikų Heraklio vienas iš garsiųjų žygdarbių buvo šerno užmušimas.

Spalio mėnuo iš seno yra šernų medžioklės sezono pradžia ir kartu tikrasis metų "ruduo", t. y. metų galas, kuris prasideda spalio — šerno mėnesiu. Šernas mirties žvėris.[18] Pagal Plutarchą žydai nevalgo kiaulienos, nes mitiniais laikais, Tabernakulių šventės dienas Jehova

Šerno paveikslas iš senojo akmens amžiaus, Altamira. (Pagal Cartailhac - Breuil)

Viršuje — gintarinis šerno pavidalo amuletas iš priešistorinių laikų, rastas Danijoj. Viduryje — skitų šernas. Kair.: — kirvis su pentimi šerno galvos pavidalu, iš piet. Rusijos. Apač. — metalinė plokštelė rodanti karius dėvinčius šalmais su šernų pavidalais, iš Švedijos.

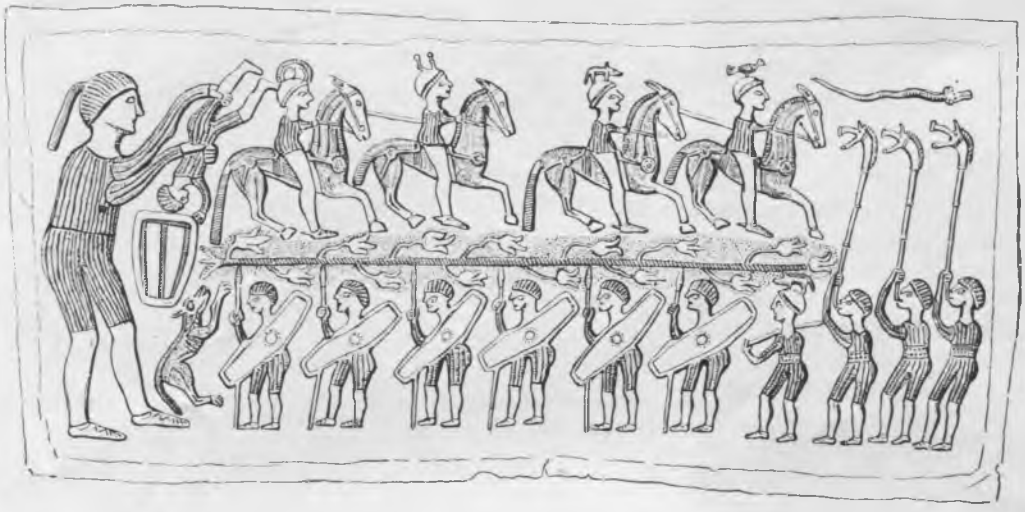

↑ Galų standartė. (Iš Arc d'Orange)

← Karių paradas. (Raižinys iš sidabrinio indo, keltų ? laikų).

yra buvęs Dionyzas, arba Adonis, kuris buvo nužudytas šerno.[18]

Airių mitinėje Amergin dainoje šernas yra narsumo simbolis.[18]

Ir aisčių kaimynų, germanų, mitologijoje šernas užėmė žymią vietą. Jų apvaisinimo dievas Njoerdr turi du vaikus: Freyjų ir Freyją. Ši pastaroji dar pravardžiuojama Syr (kiaulės) vardu. Kiaulė — tai vaisingumo simbolis, o šernas — apvaisinimo.[19]. Freyja važinėja su šernu Hildisvini, auksiniais šeriais, vadinamu dar Gullinbursti.[20]

Šernų paveikslai būdavo iškalami germanų šalmuose. Tokius šernų paveikslus, tarp kitko, mini ir Beowulfo poema: "... kaip senais laikais ginklų kalvis kad darydavo, jis stebėtinai papuošė šalmą šernų paveikslais, taip, kad joks kardas ar kitas kovos ašmuo jo nepramuštų". Šerno pavidalas matomas Suton Hoo garsiajame šalme. Yra rasta jų paveikslų ant indų ir plokštelių. Adilo šalmą Snorra Edda vadina Hildisvin — "kovos šernu".[20]

Šernų iltimis būdavo padengiami ir puošiami ir Mikėnų karių šalmai. Kokius šernų pavidalus ir kaip juos nešiojo aisčiai, nežinome, tačiau galime spėti, jog jų paveikslais jie puošė savo vadų šalmus, karių skydus, ir gal, kaip skitai savo standartes, ar germanai, nešiojo jų statulėles ant stiebų. Tacitas Germanijoje mini, kad ir germanai į mūšį nešdavę figūras ir pavidalus, paimtus iš savo šventųjų gojų. Be abejo, tas teikė jiems magiškos galios, tvirtumo ir pasitikėjimo mūšyje.

(Bus daugiau)

↑ Mont Lech pilies prie Gniezno rąstas užbaigtas šerno galvos skulptūra (pagal Kostrzewski).

← Anglo-saksų šernas ant urnos.

LIETUVA BUVO MINTYSE

(IŠ SAVANORIO ATSIMINIMŲ)

J. VĖGĖLIS

1904 metais, Ežerėnuose, susipažinau su daktaru Bukontu. O vėlesniais laikais, 1909 - 1911 metais, teko su juo važinėti rytų Lietuvos plotuose, kur su juo besirausiant įvairių įstaigų archyvuose ir nagrinėjant to krašto vietovardžių ir gyventojų pavardžių lietuviškumą, teko įsitikinti, kad Bukontas buvo labai kietas lietuvis ir didelis Lietuvos valstybininkas.

Taip bevažinėjant pro daugelį didelių Lietuvos dvarų, kuriuos buvo užvaldę rusai arba lenkai dvarponiai, o jiems visus žemės ūkio darbus atlikdavo kumečiai — lietuviai, daktaras kalbėjo, kad "reikia tikros ir teisingos savos, lietuviškos valdžios, kuri visus tuos plotus, dvarus ir falvarkus išdalintų tiems lietuviams, kurie tą iš amžių lietuvių tautos žemę dirba. Turėsime Lietuvą išlaisvinti ir tas žemes perimti į tautos rankas".

RYGOS FRONTE

Pirmojo pasaulinio karo metu, netikėtai vėl pasimačiau su dr. Bukontu, jau ties Ryga. Keista, kad net po 44 metų prisieina apie tai prisiminti. O buvo taip: 1916 m. pabaigoje, rusų — vokiečių fronte, ties Ryga, į Olainės sektorių, lankydama karo lauko ligonines, atvyko, karo metu Rusijos Raudonajame Kryžiuje dirbusi, caro duktė Tatjana Nikolajevna Romanova. Buvau fronte sužeistas ir mane tvarstė ligoninės patalpoje. Caraitė praėjo sužeistus ir vieną kitą prakalbino. Mane užklausė: ar seniai esu fronte? Kokia pavardė? O atsakymus išgirdusi, dar paklausė kokios tautybės esu. Kai pasisakiau, ji pridėjo: "O, lietuvius aš žinau. Mūsų Namikas — lietuvis (caro raitosios apsaugos viršininkas). Lietuvą aš žinau. Buvau Vilniuje. Žinau apie Lietuvos Didįjį Kunigaikštį Vytautą, kuris anuomet sumušė vokiečius. Kovokite! Ir dabar juos nugalėsime. Tuomet bus visiems laisvas ir geras gyvenimas". "Tegul bus palaiminta šalis, kur viešpataus teisingumas ir laisvė tautoms" — atsakiau vietoje rusų karių įprasto "rady staratsa". "Jūs drąsus ir atviras. Bet aš tokius vyrus ir bendrai lietuvius gerbiu", pridėjo Tatjana, nueidama prie kitų sužeistųjų. Aš gi, visu tuo, kas čia įvyko, buvau nepaprastai sujaudintas. O tas įvykis ir Tatjanos žodžiai pasiliko visam laikui mano atminty. Tuo tarpu iš būrio caraitę lydinčių karininkų ir daktarų atsiliko vienas daktaras ir priėjęs prie manęs tarė lietuviškai: "Sveikas, lietuvi! teisingai pasakei. Tikėkime, kad po karo gyvensim laisvoje Lietuvoje". Atpažinau dr. Bukontą. Jis tuomet tarnavo Latvių 5-me pulke ir čia buvo prie savo pulko sužeistųjų. Sutarėm pasimatyti.

Sujudo Rusijoje lietuviai matininkai. 1917 m. vasarą, jau po revoliucijos Rusijoje, kai 12-je rusų armijoje pradėjo kurtis tautiški karių komitetai, man lemta buvo, būnant lietuvių karių komitete, su dr. Bukontu vėl susitikti Rygoje. Laisvai išsikalbėjome apie Lietuvos valstybės atkūrimą ir jos tvarkymą. Ypatingą dėmesį jis kreipė į savos kariuomenės sukūrimą ir žemės reformą, kas, jo manymu, turėjo suteikti naujai valstybei apsaugą ir ekonominį bei socialinį tvirtumą. Atsisveikindamas jis pabrėžė: "Nepamirškime, kad prie tų darbų visi turėsime dėtis, o žemės reformą turėsite įvykdyti jūs topografai — matininkai". Pasižadėjau talkininkauti.

Grįžęs iš Rygos į 15 Sibiro pulką, vėl su kuopa lindėjau apkasuose. Gynėme nuo vokiečių Olainės įtvirtintą barą. Kai artilerijos šaudymai kiek aptildavo, man vis atbusdavo mintis apie būsimus darbus tėvynėje. Bunkeryje būdamas, pradėjau planuoti ir ką veikti.

Į Tverio miestą buvo evakuota iš Kauno matininkų braižykla ir archyvai su ūkių planais. Parašiau ten matininkui Raupiui, kad ties Ryga susitvėrė lietuvių matininkų laikinas organizacinis komitetas, kuris jau renka žinias apie dabar Rusijos ribose esančius lietuvius topografus — matininkus, o kiek vėliau, Tverio mieste bus ir jų suvažiavimas.

Tuo pat metu parašiau tokio komiteto vardu raštą į Petrogradą, žemės ūkio ministeriui, prašydamas duoti parėdymą visoms gubernijų žemės tvarkomosioms komisijoms ir Sibiro įkurdinimo vadyboms, kad jos suteiktų Lietuvių Matininkų Organizaciniam Komitetui žinių apie ten dirbančius lietuvius matininkus. Kalbamą raštą pasirašėme: už pirmininką — štabo kapitonas N. Stepanovas, o sekretorius — J. Vėgėlis.

SUVAŽIAVIMAS TVERIO MIESTE

Maždaug po 6 savaičių iš Rygos žemėtvarkos įstaigų buvo gauta žinios, iš kurių paaiškėjo, kad lietuvių matininkų ten dirbo nedaug; didesnis jų skaičius buvo kariuomenėje, kovų fronte.

Spalio mėnesio pradžioje buvo paskelbtas lietuvių matininkų suvažiavimas Tveriuje. Pasitaikė negeras laikas, nes tada Rusijoje vyko valdžių revoliuciniai pasikeitimai ir dėl visur vykusių kratų ir šaudymų, susisiekimas traukiniais buvo sunkiai įmanomas. Todėl matininkų suvažiavo nedaug.

Vistik posėdžiai vyko, ir buvo išrinktas Laikinas Lietuvių Matininkų Komitetas (ligi persikels į Lietuvą), kuriam buvo duotas uždavinys: organizuoti lietuvius matininkus ir susižinant su Rusijos atitinkamomis įstaigomis, surinkti ir sutvarkyti į Rusiją išgabentus Lietuvos ūkių planus ir įvairius kitus tos srities dokumentus. Į Komitetą buvo išrinkti: mat. Raupis, mat. Juknevičius ir mat. K. Čapskis. Buvo priimtos ir laikinos taisyklės.

L. LIET. MATININKŲ KOMITETO DARBAI

Nedidelis tai buvo komitetas, bet atsidėjus ir ramiau veikiant, jam pasisekė, nes jo prašymu to meto planų ir archyvų valdytojai išgavo iš iždo reikalingas sumas pinigų, priskyrė darbui apmokamus matininkus ir braižytojus ir nupirko reikalingą medžiagą užpakavimams.

1918 metų bėgyje, dauguma buvusių archyvuose planų ir dokumentų tapo surūšiuoti ir su aprašymų sąrašais sudėti į dėžes ir užkalti.

Dėka to darbo, po 1920 metų Lietuvos valstybės taikos sutarties su Rusija, minėtos dėžės su Lietuvai reikalingais dokumentais buvo grąžintos į Kauną. Gi Tverio mieste sukurtas matininkų komitetas Kaune buvo pakeistas. Jo vietoje įsisteigė Lietuvos Matininkų ir Kultūrtechnikų Sąjunga, kuriai ir teko vykdyti žemės reformą Lietuvoje.

Deja, tam, kuris dr. Bukonto paveiktas visu tuo paruošimu tiek rūpinosi, neteko žemės reformos darbuose dalyvauti, nes 1918 metais grįžęs į Lietuvą, kartu su pirmaisiais savanoriais stojo į Lietuvos kariuomenę, kur visą laiką atsidėjęs dirbo tėvynės labui.

ŽEMĖS VALDYMO KLAUSIMU

Grįžęs iš suvažiavimo Tveriuje vėl į savo kuopą, į fronto apkasus ties Ryga, liuoslaikiais, bunkeryje, parašiau straipsnį "Žemės reforma Lietuvoje", kurį tikėjausi atspausdinti Lietuvių Karių Komiteto 12-tos armijos leidžiamame laikraštyje "Laisvas Žodis". Bet rusų armijoms pasitraukiant nuo Rygos, ir L. K. Komitetas išsikėlė į Valką, o jo pirmininkas artil. kapitonas V. Natkus, "Laisvo Žodžio" redaktorius, kartu su spaustuve ir jos darbininkais išsidangino į Petrapilį.

Jis palankiai sutiko mano straipsnyje keliamą mintį ir straipsnis buvo atspausdintas "Laisvame Žodyje", dviejuose numeriuose. Bendra išvada straipsnyje buvo tokia, kad — Lietuvos žemė turi priklausyti lietuviams ir tiktai tiems, kurie patys arba jų šeima ją dirba.

Minimas straipsnis lietuvių tarpe sukėlė daug kalbų, ginčų ir vilčių. O kai 1918 m. sausio 15 d., jau iš Smolensko lietuvių pulkų tvėrimo komisijos, kaip jos narys ir delegatas, nuvykau į lietuvių karių suvažiavimą Petrapilyje, tai ten mane daug kas iš saviškių karių ir civilinių asmenų už tą "žemės reformą" kietai peikė ir aiškino, kad tai yra — bolševizmas! Tik Tumas - Vaižgantas, dr. Bukontas ir keli kiti mano mintimis pritarė, o kai kurie net ir sveikintis nebenorėjo.

Bet vėliau, jau nepriklausomoje Lietuvoje, energingo kun. M. Krupavičiaus dėka žemės reforma Lietuvoje buvo įstatymo keliu nustatyta, priimta ir įvykdyta. Visa tauta, išskiriant dvarininkus, tuo džiaugėsi ir dabar apie tai prisimena ir svajoja. Tuo įstatymu dvarai buvo valdžios nusavinti ir žemė išdalinta sklypais bežemiams ir mažažemiams žemdirbiams lietuviams, o savininkams už paimtą jų žemę buvo atlyginti ir dar palikta sodyba iš 80 ha.

Tokia žemės reforma dabar visų laikoma teisingiausias žemės valdymo sutvarkymas.

DIDYSIS SAVANORIŲ SUVAŽIAVIMAS

1937 m., jau Lietuvoje, Kaune, įvyko Lietuvos savanorių-kūrėjų suvažiavimas. Dalyvavo daug tūkstančių savanorių iš visų Lietuvos apskričių. Jie suvažiavo organizuotai, traukiniais, apskričių komendantų vadovybėje.

Iš Šiaulių turėjo išvykti anksti ryto. Dieną prieš tai buvo ruošiamasi kelionei. Praeities mintys pynėsi galvoje. Prisiminė man Lietuvos rytų plotai ir Tėvynės praeitis. Atgimė klausimas vietovardžių ir lietuviškų pavardžių sudarkymo svetimybėmis ir galūnių priedais, kaip Žilinskas, Radvilavičius, Kanapeckis, Sabaliauskas ir pan. Kilo mintis, kad dabar, ir tik dabar, yra proga veikti ir atlietuvinti. Tuo reikalu dar anksčiau buvau kėlęs klausimą spaudoje, bet atgarsio gero nesulaukiau.

Nuėjęs įstaigon, parašiau rašto valstybės prezidentui juodraštį, žinoma, savanorių vardu. Po sveikinimo ir sveikatos linkėjimų pareiškimų, buvo išdėstytas ir kitas reikalas. Prezidentas buvo prašomas pasiūlyti vyriausybei ir seimui, kad būtų išleistas įstatymas, kuriuo remiantis galima būtų atlietuvinti sugadintas, sulenkintas, surusintas ir kt. lietuvių pavardes ir vietovardžius. Savanoriai, lieję kraują už Lietuvą, ją nepriklausomą atstatant, iki mirties nebus ramūs, kol nebus atlietuvintos lietuvių pavardės ir brangūs istoriniai vietovardžiai. Kitaip sakant, kol ne-

DIDŽIOJO ŠIAURĖS KARO FRONTAS LIETUVOJE

O. URBONAS

(Pradžia gegužės KARIO Nr.)

Jei Oginskis ir jo šalininkai per 1702 metų paskutinius 3 mėnesius turėjo pilną iniciatyvą savo rankose, tai 1703 metai buvo visiškai kitoki. Daug priežasčių tą pasikeitimą iššaukė

1702 metai ginčo tarp Augusto II ir Karolio XII neišsprendė. Ir viena ir kita pusė ruošėsi tolesniems veiksmams ir dėjo visas pastangas sustiprinti savo kariuomenę. Lietuva kaip tik buvo vienas toks šaltinis iš kurio Augustas II galėjo semtis savo kariuomenei sustiprinimų. Numatyta didelė operacija ties Tornu, turėjusi išspręsti viešpatavimą vakarų Prūsuose ir Didžioje Lenkijoje, pareikalavo į tą teatrą visų jėgų, kurias tik Augustas II galėjo ten sutelkti iš Lenkijos ir iš Lietuvos. Jau 1702 m. pabaigoje Augustas II pareikalavo iš Oginskio perduoti jam viską, ką pastarasis Lietuvoje surinktų. Augusto II planas buvo sukoncentruoti ties

---

bus nupraustas kitataučių aptaškytas Lietuvos veidas.

Raštvedžiai Pagirys ir Šlepetys tuojau juodraštį perrašė mašinėle. Tą prašymą pasirašiau aš ir kiti čia buvę savanoriai.

SAVANORIAI KAUNE

Kaune savanoriai pulkais rinkosi ir su vėliavomis rikiavosi Vytauto kalne, Gusarų aikštėje. Savanorių Sąjungos vadą plk. P. Gužą radau jo štabo palapinėje. Pranešęs šiauliškių savanorių atvykimą ir gavęs reikalingus nurodymus, patiekiau jam savanorių prašymą prezidentui ir paaiškinau reikalą. Jis buvo tam labai palankus. Ir kai minimą prašymą dar pasirašė šimtai kitų savanorių, jis pasiėmė prašymą duoti jam tolimesnę eigą.

Tą dieną prievakary, Mickevičiaus slėny, prie sporto stadiono, įvyko savanorių iškilmingas aktas. Atšlaitėje nuo kalno į slėnį, paruoštuose suoluose, sėdėjo savanoriai, o gražioje slėnio pievoje buvo dengtas pakilimas, kur rinkosi Lietuvoje rezidavę užsienio valstybių ambasadoriai. Netoliese buvo išsidėstęs karo orkestras. Atvyko valstybės prezidentas A. Smetona. Sutiktas Savanorių Sąjungos vado ir didžiausiomis savanorių ovacijomis, orkestrui griežiant, prezidentas pakilo į augštumą ir pasisveikinęs su užsienio atstovais, užėmęs vietą, pasakė savanoriams gražią kalbą, kurią baigus, tūkstančiai savanorių sugiedojo Lietuvos Himną ir vėl kėlė ovacijas Prezidentui.

Po to plk. Gužas skaitė gautus savanoriams sveikinimus nuo įvairių organizacijų ir asmenų, iš užsienio, iš lenkų užgrobto Vilniaus ir kt. Ir štai, paskutiniuoju jis paskaitė sveikinimą Valstybės Prezidentui su jam savanorių reiškiamais nuoširdžiais linkėjimais ir prašymu įstatymo pavardžių atlietuvinimui. Prezidentas dėl to kiek nustebo. O savanoriai, visi sustoję, karštai plojo rankomis ir garsiai šaukė: — Valio! Prezidentui Valio! Atlietuvinimo įstatymui Valio! Tas tęsėsi gana ilgai.

Vakare, saulei leidžiantis, visi savanoriai nužygiavo į Karo Muzėjaus aikštę, prie Nežinomojo Kareivio paminklo, kur su ypatingai gražiomis iškilmėmis buvo pagerbti kariai, žuvę už Lietuvos laisvę.

TAI VANDUO — VEIDAMS NUPRAUSTI

Po dviejų savaičių gavau iš plk. Gužolaišką, kad savanorių prašymas dėl pavardžių atlietuvinimo įstatymo sutinka stambių kliūčių. Nuvykau iš Šiaulių į Kauną ir su plk. Gužu, aptarę reikalą, kreipėmės į patį Prezidentą. Teko įrodyti tokio savanorių prašymo ir jų prašomo įstatymo svarbą. Prezidentas pažadėjo tuo pasirūpinti.

Iš prezidentūros abu nuvykome pas seimo pirmininką inž. Šakenį, kurį taipti sudominom tuo įstatymu. O toliau tuo nuolat rūpinosi plk. Gužas.

Ir štai, po kurio laiko, savanorių prašytas įstatymas buvo seimo priimtas, prezidento pasirašytas ir įsigaliojo. O kai tą įstatymą paskaitėme, plk. Gužas pasakė: "Tai vanduo — veidams nuprausti".

Ir pradėjo savanoriai ir kiti lietuviai ištaisinėti savo suslavintas pavardes. Iš Grigalavičiaus į Grigaliūną, iš Bubliauskas į Bublys, iš Radvilavičiaus į Radvilą ir pan.

Bet, nelaimė. Audringi politiniai įvykiai Europoje, su grobonių ir plėšikų nesutramdytu siautėjimu, sutrukdė Lietuvai švariai nusiprausti, o šių dienų okupantai rusai vėl drumzlėmis užtvindo visą Lietuvą.

Tornu galingą kariuomenę, Torną užimti stipria įgula, leisti švedams nualinti jėgas Torno tvirtovės puolimais — ir tokiu būdu susilpnintą švedų kariuomenę sumušti. Veiksmams Lietuvoje Augustas II neteikė didelės reikšmės, nes, jo nuomone, neskaitlinga švedų kariuomenė Kurše ir Lietuvoje, sumušus jų pagrindines jėgas, pakreipti tolesnę karo eigą savo naudai vis vien negalės. Tuo būdu Lietuvoje liko tik dalis Oginskio "partijų" kuriom vadovavo "regementarius" Vasinskas.

Jau savo laiku Oginskio, kuris, vis dėl to, Lietuvoje naudojose gan dideliu autoritetu, pastangos apjungti tas partijas ir jas sudrausminti, turėjo tik labai mažą pasisekimą. Tuo labiau tas nesisekė Vasinskui, kuris turėjo skaitytis su tam tikra atskirų "partijų" vadų sauvale. Aišku, tokia padėtis nieko gero nežadėjo.

Kita priežastis, kodėl švedai metų pradžioje suaktyvino savo veiksmus, buvo jau anksčiau švedų turėtos žinios, kad rusų kariuomenė apie Naujus Metus rengia invaziją Lietuvon. Toks rusų kariuomenės Lietuvoje pasirodymas, suprantama, žymiai apsunkintų švedams Kuršo gynimą. Stebėti šitą sritį iš arti jiems pasidarė būtina, be to ir "baudos ekspedicijas" prieš Oginskio šalininkus jie laikė reikalingas sustiprinti, kad pademonstruotų jiems savo galybę ir priverstų juos nuo Oginskio atsimesti. Be to, atrodo, iš 1702 m. įvykių Kuršo švedų gubernatorius įsitikino, kad Kuršą apginti lengviau ofenzyviniais veiksmais negu pasyviu gynimu.

Prie visų šitų priežasčių prisidėjo dar viena: ilgesnį laiką bestovėdami Kurše, švedai suvartojo visą ten buvusią maisto ir pašaro atsargą. Lietuvių "partijų" nuolatiniai įsiveržimai, švedų sudarytų sandėlių naikinimas ir blogas 1702 m. derlius vertė juos ieškoti maisto ir pašaro už Kuršo ribų. Anų laikų taisyklė, kad "karas maitina karą" ir švedams nebuvo svetima.

Peržiūrėjus esamą iš šio karo teatro tų laikų archyvinę medžiagą, galima surasti visą eilę pranešimų, kur kalbama apie vieną ir tą patį: nedidelė švedų kariuomenės rinktinė įsiveržia Lietuvon, palyginti lengvai apsidirba su lietuvių pasipriešinimu, "baudžia" Oginskio šalininkus sudegindama jų dvarus ir, surinkusi maisto ir pašaro, grįžta atgal. Nėra reikalo visas tas ekspedicijas išvardinti, bet keletą pavyzdžių gal ir verta paminėti, kad susidarius vaizdą apie tų laikų karo veiksmus. Sausio 3 d. majoras von Mentzer, turėdamas 200 pėstininkų ir 75 raitelius, įvykdė ekspediciją Žagarės link. Ekspedicijos metu jis du kartu sumušė lietuvių raitelius, kurių skaičių jis žymi iki 400 vyrų, ir paėmė Oginskio sudarytą Žagarės maisto sandėlį. Sausio 19-28 dienomis tas pat karininkas, turėdamas savo žinioje apie 500 vyrus, veikė rajone tarp Bauskės ir Biržų. Jis "su dideliu pasisekimu" rinko maistą ir padarė priešui gan didelių nuostolių. Sausio 29 d. plk. ltn. von Bruechner, turėdamas 300 vyrų, veikė Joniškio link. Joniškyje jis netikėtai užklupo 11 Oginskio vėliavų (švedai kai kur jas vadina eskadronais), jas sumušė ir paėmė "trofėjus ir karo grobį" ir t.t. (Stuarto pranešimas Karoliui XII iš sausio 3 d., Stuarto pranešimas Karoliui XII iš vasario 4 d.; pagal šį pranešimą lietuviai nustojo 200 vyrų užmuštais ir 9 belaisvius, be to, švedų buvo paimtos 2 standartės).

Nežiūrint vietinių pasisekimų, kokius turėdavo tokios ekspedicijos, švedai įsitikino, kad tokios silpnos rinktinės, vis gi, galutino tikslo neatsiekia, nes daugiausia, susidūrę su švedais, lietuviai greit išsilakstydavo neturėdami didesnių nuostolių. Per trumpą laiką tokia "partija" ir vėl susirinkdavo.

Pasisekimų padrąsinti, švedai surengė didesnę operaciją tikslu surinkti kontribuciją iš visos vidurinės ir rytinės Žemaitijos. Operacijai vadovavo Loevenhauptas. Jis turėjo savo žinioje 800 pėstininkų, 300 raitelių ir 7 artilerijos pabūklus. Rinktinė buvo suformuota Mintaujoje ir vasario 4 d. pradėjo žygį Joniškio link, kur, turimomis žiniomis, stovėjo 4 Oginskio vėliavos. Kautynės (vasario 11d.) pasibaigė kaip ir ankstyvesni lietuvių su švedais susidūrimai: lietuviai pasitraukė nustoję 20 vyrų užmuštais ir 3 belaisvių.

Joniškį užėmę, švedai toliau laikinai nejudėjo nes Lietuvos karo teatre pasirodė naujas priešas — rusai.

Caro Petro santikiai su švedams priešingais Lietuvos bajorais pasidarė toki stiprūs, kad be piniginės paramos jis nutarė dar paremti juos ir savo kariuomenės dalimi. Į Drują atvyko rusų kariuomenės rinktinė apie 3000 vyrų sudėties. Vasario 4 d. ji buvo perduota Mykolo Oginskio žinion (M. Oginskis, Žemaitijos storasto Gr. Oginskio jaunesnis brolis, vadinamas stalmeisteriu ir pulkininku. M. Oginskio laiškas Borisui Šeremetevui iš 1703 m. vasario 14 d. — priedas prie B. Šeremetevo pranešimo carui Petrui iš 1703 m. vasario 17d.). Ši rusų rinktinė, pagal jai duotą įsakymą, turėjo būti sustiprinta lietuvių kavalerijos, sudaryti Biržų įgulą ir iš tvirtovės veikti prieš švedus.

Kaip mes žinome, Biržų įgula iki tol buvo sudaryta iš rusų kariuomenės neskaitlingos rinktinės. Įgula palaikė ryšius su Oginskiu bet jam nepriklausė. Oginskiui buvo aišku, kad jei rusų didesnės jėgos prisiartins prie Biržų, komendantas tvirtovę rusams perduos, tuo tarpu būtų naudingiau jam pačiam Biržus perduoti rusų rinktinei tuo pabrėžiant savo, kaip vyriausio

Biržų miesto atvaizdas iš 1675 m. Radvilaitės medalio, rekonstruotas dr. A. M. Račkaus (Tautos praeitis, T. I, K. II, 1960)

Lietuvos kariuomenės vado, vaidmenį. Tą pat dieną, kai švedai Loevenhaupto vadovaujami užėmė Joniškį, Žemaitijos storasta Oginskis, 20 raitelių lydimas, nujojo į Biržus. Komendantas pakvietė jį pas save į svečius. Pagal jo paties pranešimą (Oginskio raportas Augustui II iš 1703 m. vasario 12 d) kartu su juo į tvirtovę įėjo ir vienas iš jo patikėtinių, kuris atidarė vartus netoliese paslėptai Oginskio kariuomenei. Oginskis tvirtovę užėmė ir paliko plk. Taubę Biržų laikinu komendantu. (Švedų šaltiniai atpasakoja šitą incidentą kiek kitaip: Loevenhauptas savo pranešime generolui Stuartui tvirtina, kad Biržai Oginskiui pasidavė savu noru, — Loevenhaupto raportas iš 1703 m. kovo 3 d. Gen. Stuartas savo raporte Karoliui XII rašo dar kitaip: pagal jį Oginskis su 7 vėliavom prijojo prie Biržų ir pareikalavo Biržų komendantą jį įsileisti, motyvuodamas savo reikalavima tuo, kad švedai artėja ir be jo, Oginskio, pagalbos Biržai atsilaikyti negalės).

Kaip ten bebūtų, Biržai atsidūrė lietuvių rankose, o rusų rinktinė skubiai žygiavo Biržų link. Švedai įsitikino, kad numatytas planas netikėtai pulti Biržus ir užimti tvirtovę nepasiseks, todėl visą vasario mėnesį prastovėjo Jonišky pritraukdami ten sustiprinimus iš kitų tvirtovių, kaip Frauenburgo ir Dobleno ir sustiprindami Loevenhauptą Patkulio ir Venerstedto rinktinėmis. (Įdomi yra gen. Stuarto instrukcija duota Loevenhauptui prieš jam iššygiuojant iš Joniškio: Stuartas pataria Loevenhauptui slapta priartėti prie Biržų ir tvirtove pulti netikėtai, kadangi, jo žodžiais, lietuvių žvalgyba taip bloga, jog yra pagrindo tikėtis, kad toks netikėtas tvirtovės puolimas gali pasisekti).

Bestovėdami Joniškyje švedai ir vėl turėjo visą eilę susidūrimų su lietuviais. Pagal švedų šaltinius Joniškio rajone veikė apie 30 lietuvių vėliavų, arba standarčių ir bendras jų skaičius siekė 3,000 vyrų. Ir vėl kartojosi tas pat vaizdas: nedidelės švedų rinktinės įsiveržd avo Lietuvos gilumon (čia suprantama Joniškio apylinkės), ten susidurdavo su lietuviais ir, priplėšę maisto bei pašaro, grįždavo atgal.

Per vasario mėnesį švedai sustiprino Loevenhaupto rinktinę iki 1322 pėstininkų, 128 raitelių ir 32 artilerininkų. Be to, rinktinei buvo priskirta: Vennergreno dragūnų 108 vyrai, Rygos įgulos 385 pėstininkai ir Clodto rinktinė iš 420 pėstininkų ir dviejų nedidelių kavalerijos dalinių iš 60 ir 118 vyrų. Be to rinktinei dar buvo priskirtos 2 Sapiegos kariuomenės kavalerijos vėliavos (iš viso apie 200), kuriom vadovavo majoras Buchholtz.

Apskaičiuojant Loevenhaupto rinktinę tenka prisiminti, kad per vasario mėnesį ji neabejotinai turėjo kai kurių nuostolių susidūrimuose su lietuviais. Tuo būdu visos rinktinės jėgą galima laikyti apie 2500 vyrų, 7 patrankas ir 2 gaubicas. Bet tai buvo reguliari, gerai apmokyta ir griežtai sudrausminta kariuomenė, be to, visi buvo gerai aprūpinti ir pailsėję.

Kovo 4 d. Loevenhaupto rinktinė pradėjo žygį Biržų link. Atstumas buvo arti 10 mylių, bet žygio sąlygos be galo sunkios. Koki buvo tie sunkumai archyvinė medžiaga šykščiai vaizduoja, kalbama tik apie tai, kad teko žygiuoti per labai gilų sniegą ir kad lietuviai naikino išilgai žygio kelio visą maistą ir pašarą. Žygio rezultatai buvo toki: Linkuva buvo pasiekta kovo 8 d. (atstumas 3-4 mylios, reiškia dienos žygis — 1 mylia), o Pasvalys kovo 10d. (maždaug tas pat atstumas — dienos žygis 1 mylia). Kovo 11 d. raportu Loevenhauptas praneša gen. Stuartui, kad žygio metu jis sudegino 3 Oginskio šalininkų dvarus ir dėlto dvi Oginskio kuopos perėjo švedų pusėn ir prisijungė prie Sapiegos kariuomenės (rusų šaltiniai ir-

gi tvirtina, kad tuo metu kai kurie Oginskio kariuomenės daliniai pasidavė švedams ir prisijungė prie Sapiegos kariuomenės — B. Šeremetevo pranešimas carui Petrui iš 1703 m. kovo 21d.).

Taip kalba archyvinė medžiaga. Bet manau, kad be čia nurodytų priežasčių (gilus sniegas ir lietuvių maisto ir pašaro atsargų naikinimas) buvo dar ir kitos priežastys, kurios taip sulėtino švedų žygį. Nurodymas, kad lietuviai išilgai žygio kelio naikino visą maistą ir pašarą, rodo, kad jie veikė betarpiai priekyje švedų. Turėjo, taigi, būti ir susidūrimų, nedidelių kautynių. Apsirūpinti maistu, švedai, matomai, priversti buvo siųsti kiek gilumon nedideles rinktinėles, kas davė lietuviams progų pulti jas patogesnėmis sąlygomis. Kad taip tikrumoje buvo kalba faktas (toliau apie tai bus nurodyta), kad buvo pasiruošta iš Saločių išsiųsti sunkiąją artileriją, sužeistus ir ligonius į Bauskę.

Dar Linkuvoje bestovėdamas Loevenhauptas gavo pranešimą, kad Biržai pasirengė gintis: bažnyčios ir tvirtovei artimesni namai buvo sugriauti, tvirtovė maistu aprūpinta ilgesniam laikui ir įgula sustiprinta. Būdami Pasvalyje švedai gavo pranešimą, kad rusų rinktinė kova 9 d. atvyko prie Biržų ir kovo 10 d. įžengė į tvirtovę. Švedams paaiškėjo, kad jų operacija prieš Biržus nepasisekė ir netikėtai pulti tvirtovę ir ją užimti (pagal Stuartą, dėl blogos lietuvių žvalgybos tarnybos) nepavyko.

Aplinkybėms taip pasikeitus, švedai sušaukė karo tarybą Pasvalyje. Buvo prieita išvados, kad pulti tvirtovę turimomis priemonėmis negalima ir be atatinkamų sustiprinimų (ypatingai sunkiosios artilerijos) tvirtovės apgulimas nežada duoti teigiamų rezultatų (iš Rygos pareikalauta buvo viena 80-svarų mortyra, viena 18-svarų ir dvi — 12 svarų patrankos). Tas reikalavimas gen. Sturato buvo atmestas nurodant, kad artilerijai pervežti reikėtų 194 arkliai ir 67 vežimai, kurių nėra, be to artilerijos persiuntimas užimtų per ilgą laiką.

Tokiu būdu operacija prieš Biržus savaime atpuolė.

KAUTYNĖS TIES SALOČIAIS

Kad, pagal įsakymus, surinktų kaip galima didesnį kiekį maisto Loevenhauptas iš Pasvalio nutarė žygiuoti Saločių link, kurio apylinkės, jo turimomis žiniomis, buvo mažiau švedų iki tol paliestos ir kur jis tikėjosi rasti didesnes maisto atsargas. (Iš čia, kaip žinome, jis vėliau norėjo išsiųsti savo artileriją ir sužeistuosius).

Kovo 16 d. švedai pradėjo žygį ir sekančią dieną pasiekė Saločius. Žygio metu švedai gavo žinių, kad miškai Biržų apylinkėse yra pilni priešo, ir lietuvių raitelių rinktinėlės pasirodė iš visų pusių. Tos rinktinėlės visą laiką, tai vienoje, tai kitoje vietoje bandė švedus pulti, bet žygiuodami kautynių rikiuotėje švedai lengvai jas atmušdavo.

Dvi dienas pastovėję miestelyje, švedai kovo 20 d. pradėjo žygiuoti toliau. Betarpiai už miestelio, dėl nuolatinio lietuvių raitelių puolimų, jie buvo priversti persirikiuoti į kautynių rikiuotę. Jų žvalgyba greit nustatė, kad stipresnės lietuvių — rusų jėgos buvo užėmę poziciją kitame Mūšos upės krante maždaug 1 km. į pietus nuo kaimo Žagarynė. Kartu jie gavo pranešimą, kad artinasi rusų jėgos iš Biržų ir yra pasirengę pereiti į Mūšos upės kairįjį krantą ties Žagarynės kaimu, švedų pasitraukimo kelyje — jie buvo lyg ir apsupti.

Turėdamas gerai apmokytą ir drausmingą kariuomenę ir iki šiol patyręs palyginti menką lietuvių dalių atsparumą, Loevenhauptas nusprendė pulti.

Švedai išrikiavo savo jėgas vienon linijon, turėdami gurguolę betarpiai užpakalyje. Tarp batalionų, kurių išoriniuose sparnuose stovėjo grenadieriai, sustojo kavalerijos eskadronai, visa artilerija išsirikiavo betarpiai priešakyje fronto. Pėstininkų dalis buvo išskirta pridengti gurguolę ir atatinkamas jų skaičius buvo paskirtas stumti pirmyn artilerijos pabūklus.

Švedų priešai, be lietuvių reitelių, buvo dar ir rusų pėstininkai, atžygiavę iš Biržų. Pagal švedų davinius lietuvių buvę tarp 4 ir 5 tūkstančių, o rusų apie 2.500. Tos jėgos užėmė poziciją maždaug 1000 metrų į pietus nuo Žagarynės kaimo, turėdamos pėstininkus centre ir raitelius sparnuose. Pozicija buvo sustiprinta 188 "ispaniškais raiteliais", gurguolė pozicijos viduryje buvo sustatyta į vagenburgą. Lietuvių kavalerija turėjo 30 "eskadronų" dešiniajame sparne ir 20 kairiajame.[1] Betarpiai priešakyje pėstininkų buvo sustatyta visa artilerija — viso 11 pabūklų.

→

Švedų daryta kautynių eigos schema, prie kurios duoti toki paaiškinimai:

A. Maskolių vagenburgas ir retrenšementas su 188 "ispaniškais raiteliais".
B. Oginskio kavalerija prieš kautynes.
C. Švedų kautynių frontas.
D. Maskolių 11 pabūklų.
E. Švedų 5 patrankos ir 2 gaubicos priešaky fronto.
G. Gurguolė slenka pirmyn betarpiai už kautynių linijos.
H. Švedų dešinysis sparnas judant pirmyn buvo lietuvių pultas, kurie buvo atmušti dragūnų ir grenadierių.
J. Du likusieji dešiniojo sparno batalionai puola šioje pusėje retrenšementą.
K. Kairysis sparnas susiduria su lietuviais, juos atmušus, šis sparnas irgi puolė retrenšementą ir rusai pradėjo trauktis.
L. Maskoliai bėga įvairiais keliais.
M. Priešo daliniai kurie slėpėsi krūmuose.
N. Kaimas kur rusai susirinko.

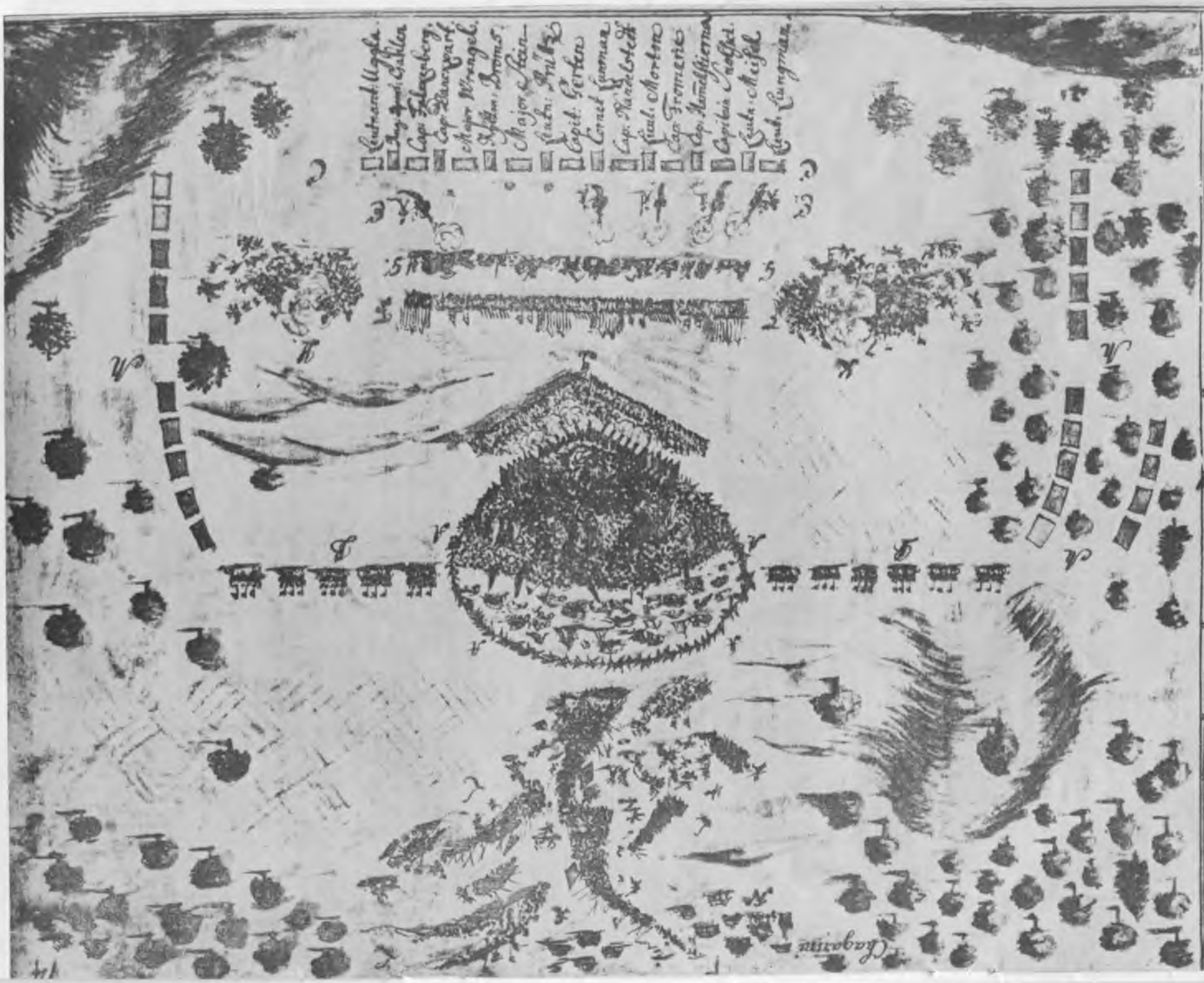
Leutnant Uggla.
Cap: Falkenberg,
Cap: Danckwart.
Major Wrangel.
Ryttm: Broms.
Major Stein-
Capit: Gerten
Cornet Lunman
Lieut: Morton
Cap: Hamelstierna
Leutn: Meisel
Lieut: Liungman.

Švedai, galutinai užbaigę savo pertvarkymą, perėjo puoliman. Buvo 8 valanda ryto. Savo pagrindinį smūgį švedai nukreipė į rusų pėstininkus.

Kai švedai priartėjo 300 — 400 metrų nuo priešo, abi pusės atidengė artilerijos ugnį. Nežiūrint intensyvios abiejų pusių ugnies nei rusams nepasisekė švedus sustabdyti, nei švedams rusų artilerijos ugnį nuslopinti. Nuostoliai nuo artilerijos ugnies, matomai, abiejose pusėse buvo menki. Bent švedai savo pranešimuose nurodo, kad batalione, kuris artilerijos buvo smarkiai ugnimi apšaudomas, buvo užmuštas 1 puskarininkis ir sužeisti 11 kareivių, greta jo stovintis batalionas visai neturėjo nuostolių.

Švedų puolimui prasidėjus, lietuvių kairiojo sparno dauguma buvo perkelta į dešinį sparną. Sudarę šioje vietoje didesnį kavalerijos kumštį, lietuviai pakartotinai mėgino pulti švedus iš sparno ir iš užpakalio, bet manevras buvo, matomai, nevykusiai pravestas, nes švedai, kol lietuviai pasirengė puolimui, suskubo sukoncentruoti toje vietoje 2 grenadierių batalionus ir 2 eskadronus dragūnų. Tų jėgų pakako, kad lietuvių puolimą atremtų ir užtikrintų sau dešiniojo sparno puolimo laisvę. Šis kautynių momentas buvo vienintelis, kuris galėjo kautynių laimę palenkti lietuvių ir rusų naudai, nes, kol paaiškėjo šio lietuvių kavalerijos puolimo rezultatai, švedai bendrą puolimą buvo sustabdę — ir tai, maždaug 100 žingsnių atstume nuo rusų pozicijos. Aišku, sustojusieji švedai sudarė rusų pėstininkams gerą taikinį, ir švedams buvo padaryti gan dideli nuostoliai. Bet, kaip sakyta, lietuvių manevras nepasisekė nežiūrint didelės jų persvaros.

Švedai greit visiškai prisiartino prie rusų pozicijos ir prasidėjo kautynės vyras prieš vyrą. Ypatingą vaidmenį šiose kautynėse suvaidino švedų pikinierių ilgos pikės, kurioms jie galėjo durti priešą iš tokio atstumo, iš kurio jis savo durtuvu pasiekti švedų negalėjo.

Kautynės pasibaigė visiška švedų pergale, ir rusų pasitraukimas greitai virto bėgimu. Didelių užmetimų nusipelnė lietuvių kavalerija už tai, kad rusams pradėjus trauktis net nemėgino juos pridengti, bet, pasinaudojus miškuota vieta, pati dingo. Rusai virto švedų kavalerijos auka, ir jų nuostoliai buvo ypatingai dideli.

Visa rusų stovykla teko švedams. Švedų karo grobį sudarė visi rusų artilerijos pabūklai ir virš 500 vežimų pakrautų amunicija ir maistu. Kautynių metu švedai paėmė 12 vėliavų ir 2 vežimus, prikrautus vėliavų (kam buvo skirtos tos vėliavos — žinių nėra). Pozicijoje rusai paliko 576 lavonus ir beveik toks pats skaičius jų buvo sukapotas švedų kavalerijos, pasitraukimo metu.

Švedai nustojo: 40 užmuštų, 125 sužeistų ir 2 dingusius be žinios.

Tolesnis Loevenhaupto žygis niekieno nebuvo trukdomas ir jis su visu karo grobiu ir didžiausia gurguole maisto ir pašaro sugrįžo į Kuršą. Balandžio 3 dieną kautynių trofėjai iškilmingai buvo rodomi Mintaujoje ir po kurio laiko persiųsti į Rygą.

Ši švedų operacija Lietuvoje turėjo, žinoma, vien vietinės reikšmės, faktiškai įvykusi antraeiliame karo teatre. Tačiau jos išdavos buvo, iš vienos pusės tos, kad švedai užsitikrino viešpatavimą Kurše ir šiaur. Lietuvoje, iš kitos gi puses, ji neigiamai paveikė švedams priešingus Lietuvos bajorus, kurių dalis tiek buvo švedų parodytos galybės paveikti, kad atsisakė toliau remti Oginskį. Dalis jų net perėjo Sapiegos pusėn.

Tam tikra prasme šios nelaimingos kautynės atsiliepė ir į bendrą karo padėtį. Lietuvių kavalerijos menka vertė, jos nedrausmingumas ir faktas, kad ji paliko rusų pėstininkus vienus žinotis su priešu, caro Petro stovykloje iššaukė didelius jai užmetimus. Augusto II pasiuntinys pas Petrą, J. F. von Arnstedt, turėjo didelių sunkumų, kad daromus lietuviams užmetimus sušvelnintų ir įtikintų Petrą, kad tolesnis rusų ir lietuvių bendradarbiavimas yra ne tik galimas, bet ir siektinas (Arnstedto pranešimas Augustui II - koncept - iš 1703 m. birželio 1 dienos).

---

[1]) Tų eskadronų, arba vėliavų, buvo: dešiniajame sparne 17 grynai lietuviškų, 8 valakų ir 5 totorių, kairiajame sparne — 18 lietuviškų ir 2 aprengtos vokiškai. Vadovavo 2 dvarininkai — broliai Karpiai ir regimentarius Gadonas.

(Bus daugiau)

KARIO LEIDINIAI

(KARIO prenumeratoriams žymios nuolaidos)

1. H. Sienkievičius — **KRYŽIUOČIAI**, 3 tomai, viso 1116 psl. Vertė K. Jankūnas; dail. V. K. Jonyno spalvuotas piešinys viršelyje ir aplanke. Kaina $10.50 (Prenumeratoriams $8.00).
2. V. Biržiška — **PRAEITIES PABIROS**, 352 psl. daug paveikslų, įrišta. Kaina $6.50 (Prenumeratoriams $5.50).
3. O. Urbonas — **ŽALGIRIO MŪŠIS**, 94 psl. teksto, 16 specialių psl. iliustracijų ir dvispalvės mūšio schemos. Viršelis su aplanku. Kaina $3.00 (Prenumeratoriams $2.50).
4. Z. Raulinaitis — **DURBĖS MŪŠIS**, 96 psl., daug iliustracijų. Atspausta iš 1960 m. KARIO. Kaina $1.25 (Prenumeratoriams $1.00).

(Visi šie KARIO leidiniai, kurių kaina yra $21.25, KARIO prenumeratoriams tekainuoja tik $17.00).

PAKALNĖ

V. KAREIVA

(P a b a i g a)

Pasibaigė ruduo, praėjo ir Kalėdos ir sniego pusnys užklojo žadėtų vestuvių šventę, o Kazio vis nėra... Tėvai dar labiau suseno, dar labiau prie žemės linko nuo smūgio, ištikusio jų vienturtį sūnų ir namus.

Onutė pasiliko ir kitiems metams tenai. Senieji pamėgo ją, pamilo, nes jos buvimas priminė ir jų sūnų su jo drąsa ir viltimis.

— Kur tu eisi, dukrele, — sakė jai senoji. — Būkime visi drauge ir laukime Kazelio.

— Kas gali žinoti, gal ir mane išvež, — kalbėjo senasis, — tiek daug žmonių jau suėmė.

— Tavęs jie neims, — pridėjo dar senoji, — tu skaitaisi samdyta, liaudies duktė.

— Jei mane išveš, — tęsė senasis, — būkite judvi drauge, dalykitės, kas iš ūkio bus likę. Jei Kazys atsiras, tuokitės ir gyvenkite. Žemės, kiek jos liks, nepaleisk iš rankų, bus taip geriau.

— Atsiras, aš tikiu, kad atsiras, — pasakė Onutė ir apsiverkė.

Paskiau kas antrą savaitę senasis kinkydavo arklį į šlajukus, motina rišdavo valgio ryšulėlį, abudu prašydavo:

— Važiuok, dukrele, į Telšius. Gal prie Kazelio prieisi, gal žodį išgirsi, kaip jam einasi, gal nors ryšulėlį įduosi.

Prašyti jos ir nereikėjo. Ji pati veržėsi tenai, kaip srauni upelė per akmenis į ramios tekmės srovę, kur pašaliais ilgesingai švendreliai šlama. Tokia buvo ir jos buitis.

Kalėjimo viršininkas vis pasitikdavo ją žodžiais:

— Tu vėl čia? Pas Kazį, žinau. Tai ką šiandien pasakysi?

— Aš norėčiau jį pamatyti.

— Tardomas. Ligi teismo negalima.

— Kada bus teismas?

— Pranešime.

— Ar didelė bausmė gresia?

— Teismas nuspręs!

Viršininkas žvilgtelėjo į kitus du vyrus, sėdinčius jam iš šalių, tie šyptelėjo per pusę žandų. Vienas atsakė:

— Tu gali nesijaudinti, jo byla nėra sunki. Liečia valstybės tarnautojo užgavimą žodžiu, bet žodžio laisvę mūsų konstitucija garantuoja, kaip ir teisę į darbą ir į poilsį.

— Kalėjime, — skubiai antrasis pridėjo.

Visi trys klaikiai nusikvatojo.

Onutė pajuto, kad tie vyrai niekam gero nežada. Bus blogiau, negu tikėjosi. Tiktai ką seniems tėvams pasakyti?

Paskiau ji prašė:

— Tai gal paduotumėt jam tą paketėlį?

— Palik, paduosime, — veptelėjo.

Kažin ir to ar patys nesuvalgys?

Arklys vėl bėgo namų kryptimi, vilkdamas jos didelį sielvartą šlajukuose per žviegiantį sniegą.

Ji vargo taip visą ilgą žiemą, per speigus ir pūgas arklį varydama, kalėjimą lankydama, po įstaigas landydama su viltimi pagelbėti kaip nors mylimam berneliui. Vienur pinigus priėmė, kitur pagalbą žadėjo ir galų gale sakė— palauk. Pagaliau ir valdininkams atsibodo bemeluoti, tai vienas išleisdamas iš kalėjimo raštinės jai pasakė:

— Tu nelandyk čia, kad pati už grotų nepatektumei.

— Argi ką blogo padariau?

— Tai nešdinkis, kol dar nepadarei!

— Man tiktai gaila jo.

— Gaila? Žinai, ką reiškia prie šios valdžios gailėtis? Įšdavimą, nusikaltimą, kvailute tu! Eik namo, kol gali, tik daugiau čia nepasirodyk. Tu nieko negali jam pagelbėti!

Sunki ranka stumtelėjo ją į gatvę. Visos viltys pasimatyti su Kazeliu liko užmuštos užsidariusių durų trenksmo. Siaubas apėmė ją ir sąnariai sustingo. "Gerai, kad esu dar šioje pusėje durų", pamąstė prisišliejusi prie šalto mūro sienos. Dieve, o ką dabar jaučia Kazelis tenai, už tų durų?

Grįžusi namo pasakė tėvams, kad nebeleidžiama kalėjime lankytis, kad gali būti visiems blogiau, kad gali visus apkaltinti. Nieko neliko daryti, tik laukti.

Pavasaris atėjo, pradėjo kaltis pirmieji želmenys iš drėgnų dirvonų, pirmieji žiedeliai prasiskleisti. Laiko nebuvo. Reikėjo eiti į dirvas, reikėjo sėti ką nors, nes valdžia spaudė apdirbti ir tas žemes, kurias atėmė iš ūkio ir savo girtuokliams atidavė. O darbo rankos, pačios stipriosios rankos, buvo sudėtos į geležinius ir išvežtos į kalėjimą.

Daug tokių rankų buvo tenai.

Gandai kaip šmėklos tik skraidė po apylinkes — išvežė, išvežė, išvežė... Jau tos šeimos nebėra. Jau to žmogaus nebėra! Per naktis burbė priešo motorai, o rytmečiais vėl skraidė nauji gandai, dar baisesni. Žmonės nebemiegojo namuose, nujausdami, kad ir kitus kada nors išveš. Lakštingalos krūmuose jau daug liūdniau čiulbėjo.

Kazio tėvas visai suglumo, viskas jam krito iš rankų, o vasarojai, Onutės užakėti, žaliavo be džiaugsmo... Onutė vis dar stengėsi, norėdama ūkį tvarkingiau išlaikyti Kaziukui, kad grįžęs ją pagirtų.

Vieną birželio naktį pasigirdo bildėjimas vakaruose. Sprogo vokiečių karas prieš rusus. Tai gerai, kad karas! Žmonės lengviau atsiduso. Dabar bus galas tiems, kurie norėjo sunaikinti mūsų darbščią tautą. Žemė, per gentkartes paveldėta, žemė prakaitu gaivinta, vėl grįžta tiems, kurie ją mylėjo.

Tas viltingas sprogimas atnešė kitą gandą. Žinia pasklido kaip žaibas, kad Rainių miškelyje atrasti Telšių kaliniai, nužudyti ir palaidoti. Dabar atkasa juos ir žmonės atvyksta savo artimųjų atpažinti.

— Važiuokime pažiūrėti, — prašė Onutė. —Dabar, nieko nelaukę!

— Jei atrasime Kazį, tokia jau Dievo valia, — pritarė senoji.

— Jei nerasime, žinosime, kad sugrįš, — guodėsi Onutė

Jie išvažiavo tylėdami, tartum baimė grūmėsi su viltimi ir tai neleido žodžiams ištrukti. Koks baisiai ilgas tas kelias!

Rainių miškelyje, prie pat kelio, nusileidus į pakalnę, jau prunkštė arkliai pastatytuose vežimuose ir aidėjo skaudūs vaitojimai. Tarp eglių žioravo rausvos duobės. Ant samanų eilėmis gulėjo jie, septynios dešimtys ir trys negyvi kankiniai. Jų galvos buvo sutriuškintos, rankos surištos užpakalyje, kūnai subadyti ir juodomis dėmėmis padengti. Prie kaikurių suklupusios jau verkė motinos ir žmonos. Kitos dar tebejieškojo savųjų. Visi jie nebeturėjo veidų.

Matėsi aiškiai, kad rusų tarybinėje valdžioje tikrai visi lygūs. Kapuose. Skirtumas tiktai tas, kad rusai žudo nerusus. Žudo, kad atimtų sodybas, kad išplėštų žemę iš po kojų, kad tik ateitų ir atimtų svetimą.

Onutė ėjo nuo vieno prie kito, ėjo per eiles lavonų, nebatpažįstamų. Visi jie dabar panašūs.

— Mama! — staiga sukliko ji. — Ateik čia!

Motina priėjo.

— Ar suradai?

— Žiūrėk, jug tas pats megztukas, kuri Kaziui įdaviau išeinant!

Motina, žvilgtelėjusi, nualpo. Tėvas ją pakėlė ir nusivedė

— Nežiūrk tu daugiau, nežiūrėk, — sakė.

Onutė atsiklaupusi paėmė Kazio kruviną ranką.

Jis gulėjo taip, kaip iš duobės iškeltas. Dešniame šone, po pažastim, plati žaizda.

— Kazeli, Kazeli mano! — Ir pradėjo verkti, pradėjo unkšti, kaip šunelis, skaudžiai, skaudžiai įspirtas. — Tu nesikelsi daugiau, negrįšime namo...

Pajuto tvirtą ranką, keliančią ją už peties. Išgirdo senojo žodžius:

— Kelkis tu pati. Dabar jau nieko jam nebegalime pagelbėti.

Sužinojo, kad visus laidos bendrai, su pamaldomis ir didžia pagarba šventuose kapuose. Jie yra to nusipelnę. Daugiau tikrai nieko jiems negalima suteikti.

Visi trys vėl susėdo į vežimą. Motiną reikėjo vežti namo. Netikėtos, nelauktos Kazelio šermenys prislėgė visus. Motina vis raudojo, vis giliau atsidusdama šniurkštė.

— Gal ne Kazelis. Gal kas kitas jo megztinį vilkėjo?

Tėvas pasimuistė, sukirto arkliui. Paskiau atsisuko į ją, delnu spustelėjo jos petį ir tuo laiku bliktelėjo dvi ašaros.

— Gal jis dar sugrįš?

Nusišypsojo. Akmuo, rodos, nuo širdžių nusirito.

Arklys tik bėgo ristele į namus.

Laisvės liepsnos atėjo nuo vakarų ir nusirito į rytus, nugindamos lavonėdžių valdžią su visomis tarybomis į Rusijos plotus. Vyrai lindo iš girių, laužėsi iš kalėjimų, rikiavosi į ginkluotą jėgą savo valstybei atstatyti. Senieji ir moterys viltingu žvilgsniu grįžo prie savo ūkio darbų, prie vasarojaus želmenų. Gyvenimas turėjo eiti pirmyn patirties jėgomis.

Raudonoji armija traukėsi atgal, palikdamas savo ginklus ir lavonus, palikdama ir savo talkininkus jų pačių likimui. Taip dingo kažkur Vilčinskis, norėjo dingti ir Petras, bet jam kitaip išėjo. Jis turėjo dar du savo brolius, kuriuos palikti tautos teismui bijojo. Skubiai surinkęs juos iš tėviškės, nusivedė prie kelio ir sulaikė prabėgantį raudonarmiečių sunkvežį.

— Draugai! — šaukė jis rankomis mojuodamas, — palaukite!

Mašina sustojo, pilna kareivių.

— Ko norite? — paklausė leitenantas.

— Mes norime važiuoti su jumis. Mes visi trys broliai. Tikri broliai. Ir komunistai!

— Sakote, komunistai?

— Taip, taip, draugas!

— Mes tokių jau perdaug Rusijoje turime, — pasakė jis ir atkišo automatą.

— Draugai, mes nemeluojame! Mes turime bilietus! Štai, palauk . . .

— Dar geriau! Žygiuokite į pergalę!

Jis paleido ilgą srovę kulkų, paskiau sušuko šoferiui:

— Pirmyn!

Petras su broliais ir pasiliko gulėti viduryje vieškelio su amžina nuostaba veiduose.

Tėvas jų, matęs viską per langą, tik mostelėjo rankomis ir tik vienas jo žodis atsisveikino su vaikais:

— Uždirbo!

Paskiau jis pasišaukė kaimynus, parnešė lavonus į kiemą, paėmęs drabužių spintą, sudėjo vaikus ir užkasė sodelio gale . . . Kur kitur laidoti tokiame sumišime, kur juos priglaus?

Žmonės krašte džiaugėsi, kaip iš mirtinos ligos pakilę. Visa žemė, rodos lengviau atsiduso. Vėl nauji sumanymai pokalbiuose pynėsi vėl nauji rūpesčiai, kad žaizdos tautoje greičiau gytų. Darbo nuotaika, kaip žara, mušės skliautus

Onutė surinko Kazio drabužius, išvalė, išglaistė ir pradėjo vėl šypsotis.

— Mamyte! — sakė ji, — Kazelis gal grįš Džiaugsis viską tvarkoje radęs.

— Turėk viltį dukrele, — tiktai guodė motina, galva linguodama.

— Mamyte, kad vis grįžta žmonės. Tai vienas, tai kitas. Kitus ir toli nuvarė, ir šaudė, bet vis gyvų išliko . . .

— Dieve, duok taip jam. Aš jau nebegaliu.

— Ir man čia nėra lengva.

Žinau, dukrele. Tau jo labiausiai reikėjo. Mes kiek čia begyvensime, o jums dar buvo visa jaunystė.

Senoji sugruzdusi pravirko ir priglaudė Onutę prie savęs.

Paskiau apsišluostė ašaras ir sakė:

— Tu nesigraužk, nenaikink savęs. Apsivilk tą suknelę, kur nupirkau ir eik į jaunimą. Eik, vaikeli, prasiblaškyk. Dabar šventas vakaras.

Kur ji eis dabar viena be Kazio, ką ji veiks? Kaimynų vaikinai klausinės apie Kazį, dar koks per klaidą vestuves primins ir suvirpins visą sielą ir ašarą išspaus, ir šokiai nebebus tokie, kaip turėtų būti.

-o-

Vieną kartą mes dar susitikome. Tada budėjau apsaugos būrio būstinėje. Buvo gražus rugpjūčio sekmadienis ir skambino varpai. Prieš vienerius metus jie liūdniau skambėjo. Dabar jie skelbė pergalę. Laimės balsas buvo nugalėjęs tylos baimę.

Onutė atėjo pas mane.

— Ar nieko negirdėjai apie Kazį? — klausė ji.

— Gaila, Onute, bet nieko daugiau negirdėjau.

Ji švietė kažkokiu dvasišku skaistumu, kaip tik tegali šviesti kančios ir ilgesio ir meilės nuskaidrinta jaunystė. Dar tebebuvo joje kažkas likę iš to įspūdžio, kurį paliko ta mūsų visų trijų praleista naktis, kada kalbėjome apie jūdviejų vestuves. Balsas buvo kaip ne šio pasaulio būtybės, virpantis švelniu graudumu.

— Aš tikiu, kad jį pamatysiu, — sakė.

— Onute, bet gi tu jį radai!

— Radau ne tokį, kokį mylėjau.

Man jos dar labiau pagailo.

— Mėgink jį pamiršti, — sakiau.

— Negaliu. Taip ir jo tėvai sako, bet negaliu. Sako, mums nebereikia nė ūkio, nė turto. Būk duktė, tekėk už kito, kad senatvėje mus paglobotumėte.

— Tai kodėl neteki?

— Nėra Kazio, nereikia nė ūkio.

— Vis tiek tau gaila tų senų žmonių.

— Aš jų tuojau ir nepaliksiu. Gal vėliau, kada jie apsipras toje nelaimėje. Paliksiu, kai nebebūsiu jiems reikalinga.

— Gaila man tavęs mergele. Palydėčiau, bet negaliu dabar išeiti. Ji padavė rankelę, nusišypsojo ir pasakė:

— Gal kitą kartą.

— Susitiksime Paškuvėnuose, vakarėlyje. Tikrai ateisiu tavęs atsivesti. Ar prižadi?

— Prižadu, jei būsiu atsigavusi.

— Žinoma, būsi. Laikas gydo viską.

— Ačiū už paguodą, — pasakė pralinksmėjusi. Nuėjo kaip šešėlis į šventoriaus medžių paunksmę.

Daugiau neteko jos matyti. Savo žodį Kazio tėvams ištęsėjo. Pabuvo, kol atsirado tolimi giminaičiai, kol ji tapo nereikalinga. Tada išėjo pro kryžių, pro Kazio sukaltus vartelius, pakalnėn, Upynos kryptimi, ton pusėn iš kurios prieš keletą metų buvo į šį kaimą atėjusi. Vėliau, jau geltoniems klevų lapams ant kapų krintant, ji pati atsigulė savo tėviškės kapuose. Taip staigiai, taip netikėtai, kaip ir jos Kazelis per tūkstančius žingsnių nuo jos. O galėjo, rodos, būti taip, kaip jie svajojo, būti gyvi, būti su mumis ir su savo vaikais, kad mūsų žemė vis dainuotų.

Susikaupdamas ties jų likimu, regiu du šviesius pavidalus, ateinančius iš nutolusių pakalnių, ateinančius ištiestomis rankomis į vienas kitą ir tikiu, kad jiedu suėjo per tą platų sielvarto ežerą, kurį savo svajonėmis gyvi nubarstė.

PIRMASIS LIET. KARIUOMENĖS ŠTABO VIRŠININKAS

J. NAMIKAS

1961 m. balandžio mėn. 19 d. dienraštyje perskaičiau trumpą straipsnelį apie gen. Jurgio Kubiliaus mirtį.

Generolą J. Kubilių turėjau garbės pažinti jau 1918 m. pradžioje. 1917 m. Kalėdoms buvau parvykęs iš austrų fronto pas tėvus prie Smolensko. Buvau gavęs 3 mėnesius atostogų sveikatai pataisyti. Bebūdamas pas tėvus, sužinojau, kad Smolenske stovi Lietuvių karių Batalionas. Įdomu buvo pamatyti kaip atrodo lietuviai kariai savam—lietuviškam batalione. Nuvykau Smolenskan ir nuėjau į Lietuvių Karių Bataliono patalpas pasižiūrėti. Man besižvalgant, atsirado prie manęs karininkas ir paklausė ko jieškau ir kas esu. Pasakęs kas esu ir kuriuo tikslu batalione atsiradau, pareiškiau norą matyti bataliono vadą. Jis mane tuojaus ir nuvedė pas plk. J. Kubilių. Įėjęs į bataliono vado kabinetą, prisistačiau ir pasakiau mano atvykimo tikslą. Likę dviese jo kabinete labai maloniai pasikalbėjome apie tuometinę padėtį, karių nuotaikas bei jų elgesį ir atsisveikinome. Mūsų pasikalbėjimas vyko ne kaip leitenanto su pulkininku, bet kaip lietuvio su lietuviu.

1919 m. gegužės mėn. generolas Žukauskas mane paskyrė Ukmergės batalionan. Bebūnant general. štabe, susitikau ir plk. Kubilių. Jis man pasisakė, kad esąs Ukmergės bataliono vadas, ir žinojo, kad esu paskirtas Ukmergės batalionan, ir čia pat įsakė man rytojaus dieną nuvykti Kauno Karo Komendantūron gauti 8 pabalnotus arklius ir 7 kareivius ir tą pačią dieną išvykti Ukmergėn. Ukmergėje batalionui pasitalpinti esančios numatytos siaurojo geležinkelio patalpos, kuriąs man reikėsią užimti ir pasitalpinti. Jis pats su ūkio vedėju atvyksiąs po poros dienų.

Sekančią dieną Ukmergės plentu aštuoniese jojome Ukmergėn. Ukmergę pasiekėme dar saulei nenusileidus. Pirmoje eilėje susiradome mūsų žirgams patalpas ir jiems pašaro. Pastatę ir pašėrę žirgus, jieškojome kur galėtume patys numigti. Kariui daug nereikia. Svarbu tik, kad nelytų ant tavęs. Pasijieškai tik kur švaresnės grindys, milinę pasikloji, skvernu užsikloji, rankovę po galva — ir knarki.

Kaip sakė, po poros dienų atvyko ir bataliono vadas plk. J. Kubilius su ūkio vedėju karo valdininku Vinicku. Įsikūrimo darbas pasmarkėjo. Tuojau buvo paskirtos kareivinės, bataliono štabas, sandėliai ir virtuvės. Sekančią dieną jau pradėjo veikti virtuvės nes jau rinkosi savanoriai. Vieną dieną pasišaukia mane bataliono vadas ir sako: "Tamsta būsi adjutantu". Aš jam sakau: "Ponas vade, aš esu rikiuotės karininkas, gerai moku rikiuotės mokymą, bet neturiu jokio supratimo, kaip reikia rašyti batalionui ar pulkui įsakymus". Plk. J. Kubilius, išklausęs manęs, vėl pakartojo: "Tamsta būsi adjutantu". — Klausau, vade"— atsakiau jam ir pridėjau: "Tamsta turėsite mane išmokyti, kaip reikia rašyti batalionui įsakymus". Bataliono vadas nieko nebeatsakė, tik kitą rytą, išėjęs iš kabineto, padavė man jo paties parašytą batalionui įsakymą numerį pirmą. Nuo šio momento pradėjome bendrai dirbti organizuojant batalioną ir vėliau bolševikus varant iš Lietuvos. Per tą laiką turėjau progos plk. Jurgį Kubilių giliau pažinti.

Organizuojant batalioną atydžiai sekiau jo visus įsakymus, o ypač karininkų paskyrimus. Stebėjausi, kai karininką St. Rekašių jis paskyrė 1mos kuopos vadu, o ne kar. Radzivanavičių, kuris už kar. Rekašių buvo net dviem laipsniais vyresnis. Vėliau atvyko kar. M. Kalmantas. Jį paskyrė ryšių komandos viršininku. Po Kalmanto atvyko Br. Pulkauninkas. Jį paskyrė kulkosvaidžių komandos viršininku. Paskutinis atvyko kar. Petras Jurgaitis. Su kar. P. Jurgaičiu pasikalbėjęs ir jam išėjus, jis pasikvietė į kabinetą mane ir sako: "Šito karininko niekur neskirsime, bet laikysime prie štabo ir tik kai atsiras kur skylė, juo užkišime.

Gauname įsakymą batalionui išvykti frontan. Bataliono vadas skiria mane butininku. Mano žinion priskiria vieną mūsų karo mokyklos laidos leitenantą ir tris kareivius ir įsako vykti Žadavainių kaiman ir ten paskirstyti batalionui butus. Žadavainius pasiekėme sekančią dieną apie pietus. Paskirstėme butus ir ilsėdamiesi laukėme atvykstant bataliono. Rytojaus dieną, pavakary atsirado ir batalionas. Vieną parą pailsėję Žadavainiuose, nusikėlėme arčiau fronto. Fronte jau veikė mūsų bataliono trys kuopos. Tik antroji kuopa buvo prie bataliono. Jos vadu jau buvo paskirtas kar. Radzivanavičius. Atvykus arčiau fronto pirmas įsakymas buvo: išsiųsti žvalgybas pirmyn —fronto link ir užpakalin. Žvalgybų tikslas — ištirti kelius ir gyventojus. Čia aš išdrįsau paklausti kam reikalinga siųsti žvalgybą užpakalin. Vadas man sako: "Jei bolševikai priverstų mus trauktis, kuria kryptimi mes turėsime trauktis nežinome, todėl reikia žinoti visus kelius, kuriais galėtų išvažiuoti mūsų artilerija." Šis įsakymas buvo man pamoka. Tik dėja, vėliau buvę kiti bataliono, vėliau 8to pulko, vadai tokio įsakymo nenaudojo ir todėl pulkas labai nukentėjo.

Po kelių dienų batalionas pradėjo pulti bolševikus kad išvarytų juos iš Lietuvos teritojos už Dauguvos upės. Tačiau bolševikai kietai laikėsi savo pozicijose. Pagalbon jau iš anksčiau veikiančiom kuopom buvo pasiųsta ir 2ji kuopa karininko Radzivanavičiaus vadovaujama. Jo kuopa, patekusi smarkion priešo kulkosvaidžių ir šautuvų ugnin, sugulė ir — nė iš vietos. Kuopos vadas kar. Radzivanavičius susirgo. Štai ir atsirado skylė, kuriai užkišti ir buvo paskiras kar. P. Jurgaitis. Karininką Radzivanavičių paskyrė Salako komendantu. Kar. P. Jurgaičio vadovaujama 2ji kuopa pasidarė kovinga ir gerai veikė fronte.

Trečią puolimo dieną jau buvo užimtas Smalvų bažnytkaimis ir bolševikai buvo vejami Turmanto link. Stovime su bataliono vadu Smalvų turgavietėje ir kalbamės. Tik, staiga, išvystame skersai aikštę bežygiuojančią lenkų kuopą, vedamą jau žilstelėjusio karininko. Bataliono vadas tuojau ir sako man: "Adjutante, rašyk įsakymą 1-os kuopos vadui, kad paspaustų kuopą ir greičiau užimtų Turmanto gelžkelio stotį ir pranešk, kad nužygiavo lenkų kuopa, kuri, be abejo, norės užimti Turmanto stotį pirmoji. Vakare gavome pranešimą iš 1os kuopos vado, kad Turmantas užimtas ir kuopa sustojo už Turmanto senuose rusų apkasuose.

Kitą rytą jau ir bataliono štabas buvo Turmante. Bataliono vadas išsivedė mane kartu eiti pažiūrėti mūsų pozicijų. Einame gelžkeliu. Bolševikai pradeda mus apšaudyti iš artilerijos. Sviediniai krinta čia pat šalia mūsų, bet nesprogsta (jie krito į pelkę). Nors ir nesprogsta, tačiau jausmas nemalonus. Aš dirsteliu į vadą. Jis visiškai ramus. Toliau eidami sutikome du eiliniu bebėgančiu iš fronto. Bataliono vadas juos sustabdo ir klausia: "Kur gi jūs vyrai?" Kareiviai paaiškino, kad bolševikų artilerijos sviedinys pataikė šalia jų kulkosvaidžio, sužeidė vieną kareivį, o kiti išbėgiojo. Plk. Kubilius labai ramiai įsakė jiems grįžti prie savo kulkosvaidžio. Kitą dieną bolševikai jau buvo išmušti iš jų apkasų ir nustumti iki Dauguvos. Bataliono štabas apsistojo Laukesos vienkiemyje. Buvo jau vakaras. Bataliono vadas, aš ir ryšių komandos viršininkas nuėjome vienkiemio daržinėn pailsėti. Aš ir ryšių viršininkas pirmą kartą per visą savaitę išsirengėme, norėdami geriau pailsėti. Bataliono vadas gi atsigulė, kaip buvo apsirengęs, net ir diržo su revolveriu nenusiėmė. Aš pagalvojau "Koks jis atsargus". Kitą dieną jis mums pasakė: "Mūsų uždavinys atliktas".

Netrukus mūsų vadas plk. Jurgis Kubilius buvo iš bataliono atšauktas ir paskirtas Rikiuotės skyriaus viršininku, o vėliau net Generalinio štabo viršininku. Dirbant štabe jis buvo pakeltas į generolus.

A. a. generolas Jurgis Kubilius buvo puikus organizatorius. Jis turėjo daug patyrimo ir buvo psichologas, nes jam užtekdavo kartą pakalbėti su karininku ir jis jau žinodavo kam ir kur jis tinka. Būnant fronte, greit orientavosi visokiose būklėse. Buvo atsargus bet kartu ir drąsus. Jis buvo didelis patriotas, lietuvis, teisingas ir labai kuklus. Niekad negirdėjau, kad jis pasigirtų ką gera padaręs ar nuveikęs. Niekad negirdėjau jo pakelto balso, ar ką barant. Žodžiu, buvo geras karys ir žmogus.

Jei jis būtų vadovavęs 8 p. ir vėliau, gal nebūtų įvykę tokios katastrofos prie Kapčiamiesčio.

Redaguoja K. Kuodatienė, 16228 Haviland Beach Linden, Mich.

LIETUVIŠKOS VESTUVĖS

Jau nuo žilos senovės lietuviai šventė vestuves labai iškilmingai ir, žiūrint kurioje vietovėje, su labai įvairiomis apeigomis. Vestuvių papročiai tai ir bus vieni iš gražiausių lietuviškųjų papročių. Vestuvės lyg drama, kurios turinys veiksmu vaizduojamas. Čia randame visą būrį veikėjų: jaunąją mergelę, apkaišytą rūtomis; šelmį bernelį, kuris stengiasi ją išvilioti į svetimą šalį, piršlį melagį, senus tėvelius, jaunųjų draugus ir drauges.Jaunosios skyrimasis su tėveliais ir gimtaisiais namais sudaro vestuvinės dramos turinį. Veiksmo laikas tęsiasi gan ilgai, kartais net visą savaitę.

Lietuviškas vestuves galima suskirstyti į tris pagrindines dalis: piršlybas, jungtuves ir sugrąžtus.

Kad geriau galėtume įsivaizduoti šią vestuvinę dramą, grįžkime į tėviškėlę. Ten toli pro laukus vingiuojasi Nemunas. Pakrantėmis ramūs, medžiais apaugę sodžiai. Pakelėse pasvirę smūtkeliai. Laukuose siūbuoja pribrendę javai, darželiuose žaliuoja rūtos ir žydi įvairiaspalviai jurginai, rūpestingai jaunų mergelių laistomi.

Neramiai plaka mergelės širdis, belaukiant mylimo bernelio, kuris žada padovanoti jai aukso žiedą. Nors jau daug kartų su juo susitiko, daug meilių žodelių prikalbėjo, bet dar negirdėjo tėvelių žodžio, dar neturi jų sutikimo. Bernelis pasiteiravęs ar gali piršliuosna atvykti, atjoja pažintuvių, kurių metu viešai su mergele susipažįsta. Tada ir išgirsta tėvelių žodį. Pažintuvių metu dainuojamos dainos, kuriose bernelis šeria žirgelį, joja dieną ir naktelę, keliasi per Nemuną, randa mergelę linelius beraunančią ir t.t. Po pažintuvių bernelis gali jau dažniau lankytis ir praėjus kuriam laikui atvyksta ne vienas, bet su piršliu. Piršlys, vos tik įėjęs, pradeda jau iš anksto paruoštą kalbą.

— Sveikina šis jaunikaitis tamstų dukterį ir jieško sau šeimininkės — malonios, geros, ugnies kūrėjos ir sergėtojos, verpėjos, audėjos, tokios kuri mylėtų savo būsimąjį vyrą ir jo gimines, kad mokėtų elgtis prieš pečio ir prie svečio!

Išskaičiavęs jaunosios privalumus piršlys sėdasi su jaunuoju už stalo, išsitraukia atsivežtą vyną, degtinę, midų ir vaišinasi kartu su tėvais. Tada piršlys pradeda girti jaunąjį, iškeldamas jo gerumą, gudrumą, turtų gausumą. Jei jaunoji atsisako tekėti už viską piršliui atsilyginama, o jei sutinka, tai paskiriama sutartuvių diena. Per sutartuves jaunoji aiškiai pasižada tekėti. Pasikalbama ir apie būsimąjį gyvenimą. Sutartuvių vakarą dainuojamos graudžios dainos:

Ant ežerėlio rymojau, rymojau,
Baltąsias rankeles mazgojau, mazgojau.
O jūs rankelės baltosios, baltosios,
Kam jūs pateksit mielosios, mielosios.

Praslinkus kelioms savaitėms sukviečiami jaunosios giminės, draugai ir draugės žiedynoms. Jie yra liudininkai sumainant jauniesiems žiedus. Tuo ir baigiasi pirmoji vestuvių dalis.

Jungtuves galima dar suskirstyti į skyrelius: didvakaris, mergvakaris, jungtuvės ir išleistuvės.

Didvakaryje jaunojo giminės susirenka pas jo tėvus, o jaunosios pas jos. Aptariamos vestutuvės, išsiunčiami kviesliai kaimynų kviesti. Kvieslys pasipuošęs rūtomis, apsikaišęs kaspinais, įvairaus sąmojaus žodžiais iškilmingai kviečia visus į vestuves. Užtai jis gausiai apdovanojamas. Pats iškilmingiausias ir svarbiausias vakaras tai mergvakaris. Visa sodyba išpuošta: vartai, durys apipinti vainikais, apkaišyti gėlėmis. Jaunoji mergelė apsupta savo draugių pulko, taip pat puošiama, šukuojama ir graudžiai apdainuojama. Vos tik pastebėjus, kad jaunasis su savo būriu atjoja, tuoj užkeliami visi vartai, užrakinamos durys. Visi apsimetę nepažįstamais klausinėja įvairius klausimus.

— Ar daug jūsų yra?

— Kiek turi saulė šviesybės, marios smilčių, ponas piktybės, tiek yra mūsų jaunų bernelių, puikiai papuoštų, ant arklių sėdinčių, saldžiais žodeliais kalbančių.

— Kogi jums reikia?

— Reikalaujam nakvynės, uliojimų, saldžių

žodelių, o mūsų kunigaikščiui šviesiam mėnuliui aiškios saulutės — mergaitės.

Įėję į vidų randa suolus apsėstus. Juos piršliui smailaliežuviui tenka brangia kaina išpirkti. Jis pradeda derybas.

— Iš kur esate?

— Iš Rymo miesto iš tolimos žemės.

— Ar turite raštus?

— Turime raštus į visus kraštus. Galite mus priimti.

— Keli atjojote?

— Tiktai trys šimtai: šimtas klišių, šimtas plikių ir šimtas gerų, dorų žmonių... ir t.t.

Mergaitės pašiepia pajaunius dainomis, o jaunoji pasislepia ir vargšui piršliui tenka ją surasti. Šioms ceremonijoms pasibaigus visi sodinami už stalo ir vaišinami. Sekantį rytą jaunieji rengiasi važiuoti bažnyčion. Jaunasis dovanoja jaunajai batus, o ji jam savo pačios pasiūtus marškinius. Prieš išvažiuojant jaunoji apkabina motinos kelius ir ašarodama prašo palaiminimo. Jungtuvės vyksta bažnyčioje.

Grįžus iš bažnyčios jaunosios tėvai pasitinka su duona ir druska, linkėdami jiems daug laimės gyvenime. Susirinkę juos barsto grūdais, kad gerai sektųsi ūkininkauti. Tada tėvai veda jaunąjį tris kartus apie stalą, norėdami nubaidyti piktąsias dvasias. Po šių apeigų jaunoji ruošiasi vykti į jaunojo šalį. Bernelio pulkas turi išpirkti kraitį, už kurį tenka brangiai sumokėti. Išpirktus kraičius kraitvežiai sukrauna į vežimus, už tai jie apdovanojami rankšluoščiais, kuriais apsirišę išvažiuoja. Jaunajai prisiartina sunkiausias momentas — atsiskyrimas su tėveliais. Atsisveikinama su daina.

Žirgeliai sukinkyti
Prie gonkų sustatyti.
Sudiev, miela močiute,
Daugiau jau nebegrįšiu.

Jaunojo šalyje juos taip pat sutinka tėvai su duona ir druska. Susėdus visiems už stalo prasideda marčpietis. Čia svočia su savo didžiuliu karvojum vaišina svečius. Jaunajai nuima rūtų vainikėlį ir uždeda nuometą, tai ženklas priėmimo į moterų tarpą.

Vestuvių apeigos baigiamos piršlio korimu, nes jis perdaug primelavo, atvykusieji nerado nei tų žadėtų rūmų, nei turtų. Bet čia jaunoji jį išgelbsti padovanodama rankšluostį. Ir vieton piršlio pakariama iškamša. Pakorus piršlį visi svečiai jau pradeda skirstytis namo. Čia jie apdainuojami dar pašiepiamomis dainomis.

Sveteliai, sveteliai
Nebūkit paršeliai,
Mokėjot ateiti,
Mokėkit išeiti.

Savaitei praslinkus jaunoji grįžta pas savo tėvus ką ir vadina sugrąžtais. Čia vėl linksminamasi, vaišinama, dainuojama. Jaunoji išvykdama pasiima ugnies iš tėvų namų ir ant jos išverda pirmus pietus ir iškepa pirmąją duoną. Tuo ir baigiamos gražiosios lietuviškos vestuvės.

Sk.

Apdovanotieji. Chicagos Vytauto Didžiojo kuopos apdovanotiems šauliams š.m. kovo 12 d. suruošto šaulių Sgos įkūrėjo Vlado Putvio mirties 32 metų minėjimo metu, buvo įteikti šaulių garbės ženklai (kun. A. Šeštokui, A. Valatkaičiui, A. Kybartienei, A. Koverienei, E. Grigaliūnienei, O. Dunaitienei, L. Zabukaitei, G. Atkočaitytei, M. Jacytei, A. Butkute, D. Šilingaitei, G. Šilingaitei, K. Rožėnienei, kun. B. Sugintui, A. Brinkai, A. Gintneriui, P. Tomkevičiui, Z. Urbonui, J. Ulevičiui, K. Ulevičiui, S. Bagdonui, J. Petrauskui, J. Laurynaičiui, A. Krulikauskui, J. Jasinskui ir A. Kvečiui. Visiems atsilankiusiems garbės ženklus prisegė Šaulių Sgos garbės narys Š. R. Skipitis.

Visuotinas Suvažiavimas. LŠST CV Pirmininkas š. A Mantautas š.m. balandžio 26 d. raštu kreipėsi į visas LŠST kuopų, burių bei grandžių valdybas pasisakyti del visuotino suvažiavimo; jo p obūdžio, vietos ir laiko. Gautais valdybų pasisakymais ir daugumos pageidavimu suvažiavimas bus pravestas korespondenciniu būdu šį rudenį.

Joninės. Šaulių vienetų ruoštos Joninių gegužinės visur praėjo su didžiausiu pasisekimu. Toronto šauliai sutraukė labai daug svečių. Wisconsin Racine dalyvavo ir Chicagos apie 50 šaulių — ekskursija, Brocktone atsilankė Bostono šauliai ir daug svečių iš apylinkių. Detroite, tą dieną pasitaikiusios Vytauto ir Birutės Kilikevičių lietuviškos vestuvės suruošė savo vaišes Joninių gegužinėje. Visur buvo pagerbti, pasveikinti Jonai kurti laužai, skambėjo lietuviškos dainos.

Chicagos Vytauto Didžiojo šaulių kuopos valdyba kas keli mėnesiai išleidžia savo nariams bendraraštį, kuris turi bendrą ideologinę ir šaulišką dalį iš kuopos veiklos. Bendraštis yra stiprus narių ryšis ir kartu kuopos gražios veiklos atspindys, Sekmės ir toliau!

Tremties Trimitas. Kol bus surastas naujas redaktorius ir kol vėl broliai šauliai Karyje savo skyrių turės, prašoma visas bėgamąsias šauliškas žinias bei nuotraukas siųsti Šaulės Tremtyje skyrelio redaktorei. Visos gautos korespondencijos bus mielai talpinamos.

Danguolė Sadūnaitė

V A S A R A

Kai morkos išbėga į sėklą
Ateinu į tave, o vasara,
Kaip vyras į savąją moterį:
Prieglobščiui
Ir atoilsiui —
Giliam būties apmąstymui.

Kai vėjas varsnoja vynmedžio
lapais,
Ir dulksta ore saldus neveikimas
Mes glaudžiamės, gūžiamės
Siekiame —
Ar nepagausime Meilės kvapties

Šaulių Sąjungos įkūrėjo V. Pūtvio 32 metų mirties minėjimas įvykęs šiais metais, kovo 12 d. Chicagoje:

1. Šauliai — meno kuopelės nariai išpildo montažą; iš k.: š. Markuzienė, š. stud. A. Butkutė ir meno vadovas š. J. Petrauskas.

2. Šaulių Sąjungos garbės narys R. Skipitis įteikia garbės ženklus akt. A. Brinkai ir kun. Sugintui.

3. Apdovanoti garbės ženklais, iš k.: E. Grigaliūnienė, M. Jocytė, J. Jasinskas, J. Karvelis, A. Koverienė, A. Krulikauskas ir J. Laurynaitis. Prie stalo minėjimo pirm. Vl. Išganaitis.

Vincas Valatka, gyv. Worcester, Mass., karo veteranas, netekęs vienos rankos, už savo išradimus iš amerikiečių bendrovės (Abrasive Products Co.) Naujoje Anglijoje gavo premijos virš 4,000 dol. Išradėjas yra vedęs ir augina šeimą.

Marijona Dzimidas, 7151 So. Troy St., išvyko į American Legion Gold Star motinų konvenciją, kuri šiemet bus Honolulu, Hawaii. Prie šios organizacijos priklauso tik tos motinos, kurių sūnūs žuvo kare ir priklausė JAV armijai. Jos vyras Pranas Dzimidas mirė prieš metus.

Majoras Albertas S. Rakas, išbuvęs metus laiko pietinėje Korėjoje, grįžta namo į Chicagą.

Buvęs "Gintaro" korporacijos pirmininkas **Eugenijus Šimaitis** įstojo į kariuomenę ir gavo leitenanto laipsnį. Jis yra baigęs Illinois Institute of Technology.

Kazys Oksas, gyvenąs Markham, Ill. su savo šeima, gavo majoro laipsnį rezervų daliniuose. Jis taipgi yra instruktorius YMCA mokykloje.

Užbaigęs kolegiją ir laivyno kursą, leitenantas **Richard Vitkus** dabar rengiasi stoti į Wisconsino universitetą tęsti studijas.

Kapitonas Justinas Kisielius jau eilę metų kaip tarnauja Kanados armijoje. Mokslo metu jis Loyola ir George Willams kolegijose yra karinio paruošimo viršininkas — Resident Staff Officer. Fiziškai tinkamus studentus jis paruošia specialiam vasaros kursui reguliarioje kariuomenėje, kur jiems suteikiamas jaunesnio leitenanto laipsnis. Kpt. J. Kisielius yra buvęs aktyvus lengvosios atletikos sportininkas.

Dr. J. Motejūnas, savanoris-kūrėjas, gegužės 21 d. Chicagoje, šardų restorane buvo draugų ir pažįstamų pagerbtas 65 metų amžiaus jubilėjaus proga. Dr. Motejūnas yra žinomas ne tik kaip Lietuvos Kariuomenės savanoris, bet ir kaip buv. Kauno Veterinarijos Akademijos profesorius bei rektorius.

Gen. V. Grigaliūnas - Glovackis, gyvenąs dabar Kolumbijoje, parašė savo atsiminimus, duodamas įdomios medžiagos iš Lietuvos kariuomenės organizavimosi laikų, iš kovų dėl Lietuvos laisvės.

Vytautas Kazlauskas, omahietis, yra priimtas ir šį mėnesį išvyksta į Anapolio Laivyno Akademiją.

Ltn. Algis Alksninis, newyorkiečių visuomenininkų kpt. Vaclovo ir Gabrielės Alksninių sūnus, ketverius metus išbuvęs laivyno tarnyboje, sugrįžo į namus iš Havajų. Cornell universitete rengiasi studijuoti veterinariją. Connecticut universitete Algis yra studijavęs bakteriologiją ir tenai įgijęs BS laipsnį.

Darius Bakūnas, žurnalisto Vlado ir Olgos Bakūnų sūnus, Los Angeles sėkmingai baigė Amerikos karo aviacijos mokyklą ir pakeltas į leitenanto laipsnį.

V. Ramonaitis, gražiai reiškęsis komerciniame mene ir užplanavęs įsteigti iliustracijų tarnybą pabaltiečių spaudai, pašauktas į kariuomenę, kurioje turės išbūti porą metų. V. Ramonaitis pažadėjo parašyti savo įspūdžius iš kariuomenės "Kariui".

Zigmas Šilingas, Lietuvos kariuomenės kapitonas, gautomis žiniomis mirė 1946 metais Vorkutoje. Kapitonas Šilingas per I Pasaulinį karą tarnavo rusų kariuomenėje, buvo sunkiai sužeistas ir pateko į austrų nelaisvę. Iš nelaisvės grįžo Lietuvon karui pasibaigus, labai suvargęs. Ilgą laiką tarnavo 2 pėst. pulke. Bovo silpnos sveikatos, tad išėjo atsargon. Ramiai gyveno prie Šėtos, Kedainių apsk. Vokiečių okupacijos laikais gestapininkų buvo suimtas, bet jo draugai sukruto veikti ir pavyko išlaisvinti. Iš Lietuvos niekur nevažiavo. 1945 m. bolševikai suėmė ir išvežė anglių kasti į Vorkutą, kur jis kitais metais mirė.

Ats. mjr. inž. Jonas Melys sausio 9 mirė Chicagos universiteto klinikoje. Tenai jis buvo nuvykęs pasitikrinti sveikatos ir gydytojo kabinete staiga mirė. Velionis buvo Lietuvos kariuomenės savanoris - kūrėjęs, gimęs 1903 m., kilimu panevėžietis. Palaidotas sausio 12 d. Chicagoje šv. Kazimiero kapinėse.

JAV gyveno nuo 1951 m. ir jautėsi labai vienišas. Žmona buvo likusi Lietuvoje ir išvežta į Sibirą. Po 10 metų gyvenimo ir darbo prie žuvies gaudymo Sibire — iškankinta ir išbadėjusi — buvo grąžinta Lietuvon, tačiau nežiūrint didelių pastangų, pas vyrą Amerikon negalėjo atvykti. Dėl tos priežasties a. a. J. Melys labai sielojosi ir paskutiniu laiku sirguliavo.

ATSIŲSTA PAMINĖTI

RŪDA IR RAUDA, Poezija iš Lietuvos ir Sibiro, Tėvynės Kūrinių Serijos I-sis leidinys. Išl. Leidykla Už Žmogaus Laisvę; 40 psl.

Aleksandras Radžius, PAUKŠČIŲ TAKAS. Eilėraščiai, 48 psl. Viršelį piešė P. Jurkus. Išleido "Lietuvių Dienos", 1961 m. Kaina $1.50. Gaunama pas platintojus ir leidykloje: 4364 Sunset Blvd., Hollywood 29, Calif. Tai pirmas autoriaus poezijos rinkinys, gražiai išleistas ir įvedąs į tremties literatūrą naują talentą.

Ignas Končius, ŽEMAIČIO ŠNEKOS I. 285 psl. Nidos klubo leidinys. Kaina $1.00.

Algirdas Gustaitis, LIETUVA — EUROPOS NUGALĖTOJA. Knygą parengė Algirdas Gustaitis, panaudodamas savo paties tekstą, parašytą filmui "Lietuva — Europos nugalėtoja", kurį juodu paleido su P. Jasiukoniu. 80 knygos iliustracijų paimta iš filmo. Spalvotą viršelį nupiešė dail. Ad. Varnas. Knyga didelio (Lietuvių Dienų) formato, atspausta gerame popieriuje. Kaina $2.50. Išleido ir spausdino "Lietuvių Dienos", 4364 Sunset Blvd., Hollywood 29, California.

ANTONIANUM 1961. Šv. Antano gimnazijos Kennebunkport, Me. abiturientų leidinys, gausiai ilustruotas.

SAKALŲ KELIAI. Išl. Čikagos Augštesnioji Lituanistikos Mokykla. Metraštis turi 95 psl. ir ilustruotas.

J. A. VALSTYBĖS

— Minos. Praeitam kare vokiečių minos sunaikino ar sužalojo 20% amerikiečių tankų, atskirais atsitikimais net 40%. Rusai naudojo minas plačiausiai ir gana sumaniai. Dažniausiai jas naudodavo sparnų apsaugai, kartais prieš priekines fronto linijas frontui apsistojus. Jas nuimdavo prieš pradedant puolimą.

Minų išdėstymas slėnių praėjimuose bei skersai kelių labai sumažina priešo judrumą. Sustojimas vietoje sudaro gerą taikinį sutelktai ugniai ir be to kainuoja daug laiko. Kad neprarastų brangaus laiko, maršalas Žukovas varydavo per minų laukus karo belaisvius ir savus kovotojus. Korėjos kare komunistai minas naudojo plačiau ir sumaniau kaip amerikiečiai.

Ateičiai amerikiečiai rengiasi minas naudoti dažniau ir sekmingiau. Kalbant apie minas turima galvoje: pačias minas, būdus greitai ir gerai jas išdėstyti, būdus surasti priešo ir savas minas, būdus jas sunaikinti bei pašalinti.

Amerikiečiai pereitam kare naudotas minas keičia naujomis patobūlintomis. Daromi tyrinėjimai ir bandymai pagaminti galingas, nesudėtingas, lengvas ir nesurandamas minas. Apie kaikuriuos minų tipus viešai dar nekalbama. Kiti nauji minų tipai jau yra daliniuose arba gamyboje.

Prieš kovotojus bus naudojamos sekančios minos: Claymore arba M18 mina, ji sveria tik 2 svarus, jos skeveldros lekia tik 6 pėdų ruožu iki 100 pėdų atstumo, tinka prieš masines atakas. MI8AI mina nesudėtinga ir patikima, pagaminta iš plastikos. Mina M14 yra be metalinių dalių, ji daugiau veikia kovotojų moralę. Minos M16 kevalas metalinis, ją surasti yra lengviau, bet jos veikimas yra galingas. Užgauta ji išškca apie 1 pėdą augštyn ir tik tada sprogsta.

Prieštankinės minos: — geriausia ir pajėgiausia yra M21, ji sveria 17.5 svaro, jos užtaisas sveria 10.5 svaro. Sprogusi pramuša tanko apačią, susprogdina tanko šaudmenis ir įgulą. Mina M15 yra metalinė, gerai veikia prieš lengvesnius tankus, silpniau prieš sunkiuosius tankus.

Minų padėjimas dažniausia bus vykdomas rankomis. Sunkvežimis važiuodamas užsėja plotą minomis, o kovotojai jas užtaiso ir paslepia, atseit, pasodina. Yra ir mašinų, kurios minas pačios pasodina. Tokia mašina gali pasodinti 10 minų per minutę.

Minų suradimas yra sunkesnis darbas negu jų padėjimas. Metalines surasti yra lengviau. Tam naudojamas džypas su specialiu minų jieškotoju, kuris yra stumiamas priekyje ant trijų ratų. Minų jieškotojas miną pajutęs sustabdo džypą. Vienas minų jieškotojas patikrina tik 6 pėdų pločio ruožą. Panašus minų jieškotojas jau bandomas plastikinėms minoms surasti.

Minų pašalinimas yra sunkesnė operacija. Praeitam kare anglai naudojo spragilo principo mašiną. Ant spragilų kotų pritaisytos sunkios vielos, kurios spragilams sukantis daužo žemę, užgaudamos minas, jas susprogdina. Amerikiečiai turi mašiną veikiančią lėkštinių akėčių principu, kita, bandoma, veikianti gyvatės principu. Tikro ir patikimo prietaiso dar neturi. Jieškoma būdų ir priemonių surasti minas iš didesnių atstumų ir jas tuojau sunaikinti neprarandant brangaus laiko.

Minų išdėstymo plotai privalo būti uždokumentuoti dėl saugumo saviems daliniams ir dėl jų suradimo ir išėmimo, reikalui praėjus. Praeito karo metu Š. Afrikoje buvo išdėstyta 19 milijonų minų, kurių apie pusė dar šiandien ten tebėra. Iki praeito karo išdidūs arabų vyrai visuomet keliaudavo priekyje savo žmonų. Pokariniais laikais žmonos keliauja pirma vyro. Dažni minų sprogimai tą įsisenėjusį arabų paprotį staiga pakeitė.

— Jau bandomas naujas trijų ašių ratų sunkvežimis. Jo trečioji ašis su visu krūviu yra atkabinama. Svorio išdėstymas ant šešių ratų palengvina lipti į kalną ir nugalėti sunkią vietovę — smėlį, sniegą, griovius ir pelkes. Jis bus naudojamas pervežti kovotojus, tiekimui šaudmenų bei išvežimui sužeistųjų. Jo motoras yra tik 80 arklio jėgų, turi keturius greičius, gali važiuoti 50 mylių greičiu, veikimo spindulys iki 1,000 mylių. Tuščias sveria tik 3,100 svarų, gali būti nuleistas parašiutu iš lėktuvo.

— Armijai yra pagamintas kilnojamas atominis reaktorius ML-1. Jis sveria 38 tonas. Jį gali pervežti lėktuvas, traukinys, vilkikas, barža. Jo pajėgumas — 3,400 šiluminių kilovatų. Paleisti jį darban užtrunka 12 valandų, paruošimas pervežimui užtrunka 24 valandas. Jis gali veikti bet kokiose klimato sąlygose prie nepalankiausių aplinkybių.

— Panaudojant atatinkamus oro vamzdžius radio signalų perdavimas žymiai patolėja. Paprastai buvo pasiekiama iki 575 mylių atstumas. Nauju būdu pasiekiama iki 2,500 mylių.

— Pagaminti vandeniu vaikščioti batai. Jie yra pagaminti iš skaidulinio stiklo ir plastikos. Vienas batas sveria apie 7 svarus ir yra 1.7 metro ilgio. Jais čiuožiama vandens paviršiumi panašiai kaip slidėmis ant sniego.

— Amerika sustiprino pasiruošimą partizaniniams veiksmams vietinio pobūdžio karo atvejui. Tokiuose daliniuose dabar yra 2,600 vyrų, kurių daugelis yra užsieniečiai. Jie visi yra savanoriai; parengiami parašiutininkais, partizanais ir veikti prieš priešo partizanus. **K.K.**

TELEVIZIJOS IR RADIJO ĮTAISAI

Televizijos srityje kasmet žengiama pirmyn. Neseniai buvo bandoma televizijos pagalba duoti pamokas. Toks perdavimas įvyko ir pasirodė sekmingas Indianos valstybėje, kur per televiziją, įrengtą lėktuve, iš 23,000 pėdų perduotos pusei milijono studentų pamokos. Lėktuve įtaisyta televizijos siųstuvas, sveriantis 6 ir pusę tonos, labai ryškiai perdavė net kelių valstybių moksleiviams pamokas. Purdue universitetas įsigijo ir kitą tokį lėktuvą su televizijos siųstuvu. Tai didelė pagalba jaunimui, kuris neturi lėšų vykti toli į miestus ir ten apsigyventi, lankyti mokyklas.

Specialioje parodoje Chicagoje buvo demonstruoti nauji RCA bendrovės išradimai, kurie į rinką išeis tik po dešimt metų. Demonstruota buvo kišeninė spalvota televizija su AM-FM radiju, stereo tipo. Kitas televizijos priimtuvo tipas buvo knygos didumo aparatas su laikrodžiu, leng-

vai talpinamas keliautojo bagaže. Spalvotos televizijos mažo dydžio priimtuvas gali užrašyti anksčiau rodytą televizijos programą, arba perduoti keliautojo diktavimus. Yra tokių aparatų, kurie padėti kambary, aiškiai parodys, kas dedasi netoliese, bet kokį gyvą judėjimą; todėl motinos, kurios nenori prie vaikų sėdėti, kur jie žaidžia, gali juos matyti ekrane kambary, kur dirba.

Elektrinių įtaisų kelyje taip pat daug naujų yra. Štai Westinghouse kompanija išrado elektrinius drabužius, kurie gali būti apšildomi arba atšaldomi. Toki drabužiai galės būti labai naudingi laivo mašinistui karo metu, kai visi ventiliatoriai uždaromi mašinų skyriuje. Drabužiai sveria 13 svarų, o pats vėsintuvas — šildytuvas sveria, uždėtas ant nugaros, iki 45 svarų. Drabužių viduje išlaikoma iki 80 laipsnių šilumos, nors išorėje gali būti ir kita temperatūra. Ta pati bendrovė išrado kitą prietaisą, kuris prijungiamas prie telefono ir buto savininkas gali iš toli pasukti savo buto telefono numerį, paskiau pasukti nustatytą kitą numerį ir tada įsijungs automatas. Tuo pačiu įtaisu namo savininkas galės įjungti namo šildymo sistemą, šviesas ir kitus elektroninius namų įtaisus. Namų elektroninių įtaisų pramonė praėjusiais metais siekė 10 bilionų su viršum dolerių, o iki 1971 m. sieks net iki 21 bilijono.

Netrukus elektroninės smegenys bus paruoštos padėti gydytojams nusatyti diagnozę. Tokias mašinas dabar ruošia Rockefelerio institutas New Yorke. Gydytojas turės mašinai perteikti susektus ligos simptomus ir perleidus per įtaisą, paaiškės, kokią ligą žmogus turi.

Raytheon firma konstruoja tokią aparatūrą, veikiančią trumpomis radio bangomis, kuria žemės gelmėje esanti nafta bus pašildyta, kad siurbliai lengviau ją iš gelmių išpumpuotų. Naftos pramonėj šis įtaisas pakels produktingumą septynis kartus.

Saulės spinduliai irgi įkinkomi į radijo veikimą. Japonijoj jau gaminami transistoriniai radijo aparatai, kurie veikia saulės energijos dėka. Juose yra įtaisyta saulės varoma baterija, kuri panaudoja fotoelektrinį principą. Esant daugiau radijo trukdymų erdvėje, mokslininkai nesustoja siekę radijo spindulius siųsti ir po žeme. Šie bandymai jau duoda gerų rezultatų. Išradėjai dar negali pritaikinti tokias radijo antenas, kurios sugertų greitai bėgančias radijo bangas. Neseniai viena Amerikos firma bandė 300 pėdų gylyje. Bandymas pasisekė tik 7 mylių tolyje.

Bal. Brazdžionis

SOV. SĄJUNGOS "NERVINTOJŲ" PADALINIAI IR JŲ KOVOS BŪDAI

K. M. JUOZAS ŠARŪNAS

Ne visi žino, kokius metodus vartoja Kremlius, kad užvaldžius pasaulį. Maskvos agentas finansuoja demonstrantus ir keliančius neapykantą prieš amerikiečius Pietų Amerikos valstybėse ir kitur. Už geležinės ar bambukinės uždangos Afrikoje studentams atidavinėja Kremliaus parėdymus Čekoslovakijos arba raud. Kinijos "technikai".

Į Valstybės Departamentą, reikia manyti, kiekvieną dieną ateina panašūs raportai. Tačiau ne vien tik idėjiniai komunistų agentai dirba komunizmo pergalei. Didelės disciplinuotos armijos, taip vadinami "nervintojų padaliniai" yra užėmę pozicijas visame pasaulyje. Šis karas vyksta be kulkų ir be bombų. Tai Vakarų valstybių vyriausybių kaltė, jei nesupranta (kaip savo laiku nesuprato Hitlerio, kuris savo "Mein Kampf" viešai surašė savo tikslus ir juos vykdė) Kremliaus tikslų, kurių komunistai nelaiko paslaptyje. 1955 m. spalių mėn. Prancūzijos komunistų delegatų grupei lankantis Maskvoje Chruščiovas pasakė; "Kapitalizmas yra pasmerktas sunaikinimui, nors prieš jį iš viso neprisieitų ir kariauti". Tuo jis patvirtino, kad III Pasaulinis karas jau seniai prasidėjo ir kad agresorė — Sovietų Sąjunga tą karą tęs.

Vakarai nuolat ignoruoja tą grasią reikšmę, o Kremlius, negaišdamas laiko, nenuilstamai ruošia politinių, psichologinių, ekonominių ir... revoliucinių ginklų žinovus.

Prieš 60 metų neatsitiktinai komunizmo tėvas Leninas savo išpažinėjams įsteigė mokyklas ir reikalavo ne tik pašvęsti vakarinių valandų tam tikslui, bet paaukoti visą jų gyvenimą komunizmui. Rašytojo Maksimo Gorkio, (kurio raštų vertimais mirga mūsų "Naujienos", Red.), padedamas, jis Bolonijoje ir Capri įsteigė dvi mokyklas, o trečią Longjumeau (netoli Paryžiaus), kuriose vėliau rinkosi 1917 metų revoliucionieriai.

Tose mokyklose buvo dėstomi toki tipingi dalykai: "Paruošimas ginkluoto sukilimo", "Jungtinio fronto taktika", "Įsiskverbimas ginkluotųjų jėgų vadovybėn". Be to, "studentai" dar buvo apmokomi sprogdinimo dalykų, naminiu būdu sprogstamų bombų gaminimo, telegrafo — telefono stočių užėmimo, barikadų darymo, vietinių streikų išplėtimo į visuotinius, tautinio išsilaisvinimo pastangoms vykstant, vadovavmo rolės perėmimo ir k. Apskaičiuojama, kad aktyvių komunistų toj mokykloj "įšventintų" yra per 100,000 asmenų. Tų agentų uždaviniai: laisvas tautas užmigdyti, sugriauti pasitikėjimą savo krašto jėgom, iššaukti klasinę ir rasinę neapykantą vietinėse bendruomenėse, komunistų infiltracija į jaunimo, darbininkų ir kitokias organizacijas, "nekaltų" klubų steigimas ir t.t.

Komunistiniams agentams paruošti tokias mokyklas turi satelitinės valstybės ir raud. Kinija. Jau 1921 m. toks "universitetas" vardu "Sun-Yat-sen" buvo įsteigtas ir skirtas parinktiems jauniems azijatams Maskvoje ir Tiflise. Sun-Yat-sen universiteto auklėtiniai yra: Liu-Czoo-chi, gen. Liu Poch'-eng, Li-Li-san — Mao Tse-Tungo dešinioji ranka. Taipogi ir šiaur. Vietnamo diktatorius Ho Chi-Minh, Lenino universiteto auklėtinis Klemens Gottwaldas, po II Pas. karo paėmė valdžią Čekoslovakijoje, o Boleslaw Bierut Lenkijoje. Komunistinės partijos dabartinis generalinis sekretorius Amerikoje Gus Hall, kaip ir jo pirmtakūnas Eugene Dennis, taipogi ir dauguma Amerikos juodaodžių komunistų yra išsimokslinę Lenino universitete.

JAV dabar yra apie 600 komunistinių aktyvistų, kurie specialų išsimokslinimą praėjo maskviniuose universitetuose. Tokios pat mokyklos afrikiečiams yra Houska (prie Pragos), Čekoslovakijoje, Lenkijoje ir ryt. Vokietijoje. Afrikos "veikėjams" 1959 m. įsteigtas specialus institutas Budapešte. Karinė akademija afrikiečiams viena yra Sov. Sąjungoje ir kita Rumunijoje. Ten ruošiami pilotų kadrai. Be afrikiečių, žymią studentų dalį sudaro Pietinės Amerikos studentai. Fidel Castro brolis Raoul — ginybos ministeris, irgi dalinai sėmėsi žinių panašiose institucijose.

William Brenton, "Encyclopedia Britannica" leidėjas, 1956 m. paskelbė apie sovietinių propagandistų specialią treniruotę, kur rekrutuojami sovietiniai piliečiai. Jų skaičius yra 185,000 studentų, o tokių mokyklų yra apie 6,000.

Be viso to, dar yra 177 regionaliniai propagandos institutai ir 12 augštesniųjų mokyklų. Tie, kurie mokyklose pasižymi svetimų kalbų gabumais, siunčiami į užsienius diplo-

EUROPOS BOKSO PIRMENYBĖS

Lietuvis R. Tamulis, latvis A. Tuminš nauji meisteriai

EDVARDAS ŠULAITIS

Neseniai Belgrade (Jugoslavijoje) baigėsi Europos bokso pirmenybės, kuriose 2 pabaltiečiai iškovojo meisterių vardus. Tai latvis A. Tuminš, iškovojęs pergalę I pusvidutiniame svoryje ir R. Tamulis, laimėjęs II pusvidutiniame svoryje. Iš viso buvo rungtasi dešimtyje svorių ir čia kitas pergales sugriebė 3 rusai, 2 italai, škotas, anglas ir lenkas. Tačiau oficialiai sovietai pabaltiečių laimėjimus prisiskiria sau, tada jų pergalė žymiai paauga ir pasiekia 5 pirmąsias vietas. Iki šiol 5 pirmąsias vietas Europos bokso pirmenybėse buvo laimėję tik lenkai 1953 metais.

Lengviausiojo svorio baigmėje kovojo italas Vacca ir rusas Stolnikov. 27 metų amžiaus rusas nepajėgė atsispirti 19-mečiui italui ir pralaimėjo. Už italą pasisakė 3 teisėjai, už rusą — du.

Sekančioje poroje aukso medalis atiteko rusui S. Sivkai, kuris nugalėjo lenką Gutman. 4 teisėjai pripažino geresniu rusą, o vienas — lenką. Trečioje poroje laimėjimą iškovojo anglas Taylor, laimėjęs prieš rusą A. Zasuchin. Visi 5 teisėjai pasisakė už 19 m. anglų sportininki, kurio pergalė čia buvo kiek nelaukta.

Kitoje finalinėje kovoje nesimatė Sov. Sąjungos atstovo (jis buvo iškritęs anksčiau), o finale susitiko škotas R. McTaggart ir jugoslavas Benedek. Laimėjo 1956 m. olimpiados čempionas iš Škotijos. I pusvidutiniame svoryje rungtyniavo latvis A. Tuminš ir jugoslavas Mechovic. 4 teisėjai priskyrė pranašumą latviui, vienas — jugoslavui.

II pusvidutinis svoris buvo pozicija, kuri labiausia domina lietuvius. Ričardas Tamulis, po 2 pergalių, pateko į pusfinalį, kur sutvarkė prancūzą Joselin. Baigmė suvedė jį su šveicaru Mayer, kurį įveikė užtikrintai. Už Tamulį pasisakė visi teisėjai: 60:56, 60;56, 60:57, 60:58. Jo varžovas — stiprus boksininkas, buvęs 6 kartus Šveicarijos meisteriu. Meyer neseniai boksavosi Vienos tarptautiniame turnyre, kur išėjo nugalėtoju. R. Tamulis į finalinę kovą išėjo su sužeista ranka ir, kaip rašo spauda, per visą susitikimą gerai galėjo valdyti tik vieną ranką. Tačiau tas nesukliudė mūsiškiui laimėti Europos čempiono diržą, kurį prieš tai 2 kartus buvo pavykę iškovoti Algirdui Socikui.

Septintoje poroje pergalę iškovojo rusas B. Lagutin, kuris baigmėje sutvarkė R. Vokietijos atstovą Heidel. Tai buvo vienas baigminis susitikimas, kuriame pergalė buvo pelnyta nokautu (III-me runde). Sekančiame susitikime šį kartą laimė nusišypsojo lenkui Walasek, įveikusiam rusą Feofonov. Prakirtus III-me runde rusui akį, kova buvu nutraukta. Reikia pažymėti, jog lenkas jau 2 kartus yra patekęs į Europos bokso pirmenybių ir 1 kartą į olimpinių žaidimų baigmę, bet vis likdavo antruoju. Pagaliau šį kartą jo norai išsipildė.

Pussunkiame svoryje kiek nelauktai laimėtoju išėjo italas Saraudi, kuris baigmėje įveikė buv. čempioną rumuną Negrea. Sunkiame svoryje laimikį nusinešė rusas Abramov, sutvarkęs "naujojo Primo Karneros" vardu vadinamą 21 metų italą Penna. Abramov buvo vienintelis iš šių pirmenybių laimėtojų, kuris pakartojo pergalę trečiu kart iš eilės.

Įskaitant ir pabaltiečių laimėtojus, Sov. Sąjunga čia išėjo aiškiu nugalėtoju komandinėje plotmėje, nes pelnė 5 pirmas vietas ir 3 antras vietas. Pagal olimpinį taškų skaičiavimą (7 tš. už pirmą v., 5 už antrą, 3.5 už trečią - ketvirtą v.), Sov. Sąjunga surinko 50 taškų. Toliau sekė italai ir lenkai su 22.5 taško.

Vilniaus "Sporto" laikraštyje paskelbtame pasikalbėjime, naujasis Europos meisteris R. Tamulis po rungtynių pareiškęs: "Žinoma, pergale patenkintas, bet atskirom kovom— mažiau. Atrodo, sunkiausia kova su lenku Knutu — dar nebuvau 'įsivažiavęs'. Finale taip pat būčiau sukovojęs geriau, bet į ringą lipau su skaudančia ranka. Man visuomet 'sekasi'. Ir šį kartą sutrenkiau ranką. Laimei, viskas pasibaigė gerai... Dabar norisi pailsėti, nuvažiuoti į kaimą"...

---

matinei tarnybai, kaip technikai, slapti agentai ir t.t.

Gabiausi studentai dar turi praeiti specialų apmokymą Kuchino akademijoje (prie Maskvos), kur jie be kitko apmokomi "džiudo" technikos: asmenų pagrobimo, naudojimo įvairių nuodų, įvairiausių žmogžudiškų kankinimo būdų, priemonių ir ginklų vartojimo.

Viso komunistinio bloko bendras studentų skaičius yra maždaug apie 6 milijonai, iš kurių tūkstančiai mokosi egzotinių kalbų: svahili, amharic, hindin, urdu.

Šaltajame kare "nervintojų" daliniai yra pasekmingiausi ginklai pasaulinės revoliucijos tikslams. Laisvame pasauly streikų organizavimas, gatvėse muštynių kėlimas, studentų demonstracijos ir profesorių paskaitos universitetuose, nukreiptos prieš atominius bandymus ir kitokius karinius pasiruošmius gynybai, kalbos per radiją dėl besąlyginio Vakarų nusiginklavimo, vis tai yra Maskvos agentų nuopelnai. Mažiausia piliečių nepasitenkinimą tuojau išnaudoja sovietiniai agentai. Kaip pavyzdį paimsim prez. Vargas laidotuves Brazilijoje, kurios baigėsi JAV konsulato ataka, demonstracijos Tokyo (Japonijoje) privertė buv. JAV prezidentą Eisenhowerį atsisakyti vizito Japonijai.

Ką laisvasis pasaulis daro ir kaip savo karius treniruoja šaltajame kare? Jei eina klausimas dėl skaičiaus, tai svetimų valstybių studentų JAV studijuoja daugiau negu Sov. Sąjungoje kartu paėmus ir satelitus. 1680 institucijų ruošia 50,000 studentų iš 131 krašto. Bet joks studentas nėra paruošiamas idėjinei kovai prieš komunizmą, jokia politinė doktrina neskiepijama; dar blogiau, dauguma Afro-Azijos studentų amerikoniškuose universitetuose užsikrečia marksizmu, nes ten prie jų prisistato komunistiniai agentai, kurie turi instrukcijas iš Maskvos. Juos jie pasiima globot, įtraukdami į "nekaltus" klubus ir t.t. Amerikonai turi puikių karo akademijų, bet nėra akademijų, ruošiančių šaltajam karui politinių kovotojų kadrų. Užsienio tarnybai numatytiem valdininkams kursas apie komunizmą tęsiasi tik dvi savaites

Kaip iš augščiau matosi vakarai visai neįkainuoja situacijos rimtumo, nesirūpina ir nedaro jokio sprendimo, kaip iš tos padėties išeiti.

Negirdėti, kad JAV būtų ypatingai susirūpinusios kontr-ofensyvinių kadrų paruošimu, o tuo tarpu Sov. Sąjunga toje srityje yra visu 40 metų priekyje. "Nervintojų" kadrai šaltajame, dabar vedamame, kare veikia su geležine drausme ir meistriškai.

Kpt. P. Jurgėla, Amerikos Lietuvių Legiono vadas, veda Legiono New Yorko postą Minėjimo Dienos (Memorial Day) parade, įvykusiame gegužės mėn. 5 d. New Yorke.

V. Jurgėlos nuotr.

KUN. JUOZAS PANAVAS

Šiemet sukanka 25 metai, kai kun. Juozas Panavas įšventintas į kunigus. Jubiliatas kun. J. Panavas gerai pažįstamas ir mūsų kariams, 1941 - 1944 m. tarnavusiems Lietuvių savisaugos daliniuose. Tais metais jis buvo minimų dalinių kapelionas.

Kun. J. Panavo tėviškė buvo lenkų okupuota, todėl jam teko augti, mokytis ir kunigauti lenkų okupacijoje ir patirti jų persekiojimus.

Kun. J. Panavas gimė 1910 m. gegužės 21 d. Gaveikiškės kaime, Daugėliškio val. Grynai lietuviškoje apylinkėje. Pusvalakinių ūkininkų sūnus. 1930 m. baigė Vilniuje lietuvių Vytauto Didžiojo gimnaziją ir 1936 m. baigė Vilniaus kunigų seminariją ir Stepono Batoro universiteto teologijos fakultetą.

Įšventintas kunigu, buvo paskirtas vikaru į Eišiškės parapiją. 1937 m. buvo paskirtas į Palūšę. Lenkai kun. J. Panavui buvo sudarę net keletą politinių bylų už lietuvybės darbą. Net buvo sugalvoję pora bylų už neva šnipinėjimą Lietuvos naudai.

Karo metu atgavus lietuviams Vilnių, 1939 m. gruodžio 1 d. kun. J. Panavas buvo paskirtas Vilniaus įgulos (šv. Ignoto) bažnyčios rektoriumi ir 3 dragūnų pulko kapelionu. Bolševikų okupacijos metu slapstėsi, nes raudonasis saugumas jo jieškojo. Vokiečių okupacijos metu buvo Lietuvių savisaugos dalinių karo kapelionas (1941 - 1944 m.). Nuo raudonųjų rusų pasitraukęs į Vokietiją, buvo Kempteno lietuvių gimnazijos mokytoju ir stovyklos kapelionu. 1948-49 m. buvo darbo kuopų kapelionu. Dabar gyvena Chicagoje.

CHICAGOS RAMOVĖNŲ IŠVYKA

1961 m. gegužės mėn. 28 d. (sekmad.) esant gražiam, saulėtam ir maloniam pavasario orui, buvo padaryta ramovėnų, birutiečių ir jų šeimų bei svečių išvyka į Union Pier, Michigan, prie Michigano ežero į Juozo ir Petrės Kinderių vasarvietę Rambyną (buv. Gordon Beach Hotel) Kas neturėjo savų auto, tuos nuvežė kiti. Ir taip visi rinkosi anksti prieš pietus, apžiūrinėjo vasarnamius ir grožėjosi pavasario gamta. Tylu, jauku. Ežero paplūdimis švarus, smėlis toks grynas, kaip Palangoje.

13 val. erdvioje valgyklos salėje, prie paruoštų pietų, susėdo apie 90 ramovėnų, birutiečių ir jų svečių. Valdybos pirmininkas Jonas Gaižutis pasveikino taip gausiai susirinkusius išvykos dalyvius, pakvietė visus vaišintis, šokti ir linksmintis. Dalyvių tarpe buvo ir kun. J. N. Panavas, buvęs lietuvių kariuomenės dalių kapelionas, kuris š. m. birželio 25 d. šventė savo kunigystės sidabrinį jubilėjų. Valdybos pirmininkas paskelbęs šią "paslaptį", paprašė visus dalyvius pakelti tostą ir sugiedoti jam ilgiausių metų ... Vėliau L.V.S. Ramovės Centro Valdybbos atstovas gen. M. Rėklaitis trumpam savo žody iškėlė šios tradicijos — išvykų reikšmę, kuri labiau riša ir vienija mus visus į vieną didelę šeimą.

Kun. J. N. Panavas dėkojo už sveikinimus ir linkėjimus, ir kvietė visus atsilankyti į jam ruošiamą pagerbtuvių vakarienę š. m. birželio mėn. 25 d. 18 val. Roselando parapijos svetainėje.

Kolegos M. Maksyvčio rūpesčiu, susirinkusieji dalyviai buvo linksminami lietuviška šokių muzika. Nuotaika buvo gera. Buvo daug kalbų ir įspūdžių. Po pietų išvykos dalyviai apžiūrėjo ežerą ir ramią vasarvietę. Dalis aplankė kol. P. Aušiūros vasarnamį, kur buvo šeimininko pavaišinti "kilniais" gėrimais ir vandenėliu iš šaltinėlio ...

16:30 val. vėl visi sugrįžo į Rambyną, kur prie kavos puoduko ir pyragaičių toliau buvo dalinamasi įspūdžiais, nes susitiko žmonės kiti daugel metų nesimatę. Laikas bėgo greit. Dar prieš saulės nusileidimą daugumas skubėjo išvykti namo, nes rytoj ir vėl darbo diena. Kelionė iš Chicagos tetrunka mažiau kaip 2 val. Kelias geras, neklaidus. Išvyka dalyviai buvo labai patenkinti ir atsisveikindami daugumas pageidavo panašių išvykų į gamtą daugiau.

J. G-tis

RAŠYKIME KARIUI

Buvusiųjų Lietuvos kariuomenės karių gyvenančių laisvojo pasaulio kraštuose, t.y. išeivijoje, priskaitoma keliolika tūkstančių. Jie dalinai yra organizuoti, nes yra susibūrę, žinoma nevisi, į L.V.S. Ramovę. Organizacija turi savo centrą JAV ir ištisą eilę skyrių visuose kontinentuose, t.y. laisvojo pasaulio valstybėse. Nors sąjungai, palyginti, tik nedidelis skaičius buv. karių priklauso, bet, vis dėlto, sąjungos pulsui ir gyvybei palaikyti jų užtenka. Tas rodo, kad Lietuvos Kariuomenės buvę kariai yra dar gyvi.

L.V.S-ga "Ramovė" praėjusiais metais jau atšventė savo gyvavimo 10 metų sukaktį. Šį organizacija

Chicagos Don Varno posto dabart. komanduotojas Nestor Girdwain (kairėje) ir praėjusių metų komanduotojas Bern. Kvietkus. N. Girdwain yra Korėjos karo veteranas, gimęs ir augęs Amerikoje, bet gerai kalba lietuviškai.

Nuotr. Ed. Šulaičio

nors nėra taip skaitlinga, kokia galėtų būti, tačiau buv. karių tarpe ir visuomenėje vaidina žymų vaidmenį. Jos nariai daugumoje priklauso įvairioms kitoms organizacijoms ir dažnai užima ten vadovaujamas vietas. Ji palaiko tamprų ryšį su visomis išeivijoje esančiomis organizacijomis, remia visokeriopai Lietuvos laisvinimo veiksnius ir mūsų diplomatus, talkininkauja Lietuvos vadavimo bylcje. Ji tradiciniai švenčia visas tautines ir valstybines šventes, leidžia knygas, stato paminklus ir turi savo organą žurnalą "Karys". "Karys", su mažomis pertraukomis, jau eina daugiau kaip 40 metų, atgaivintas čia, išeivijoje, 1951m. Jo turinys įvairus ir įdomus. Jį veda ir redaguoja pasišventę, pasiryžėliai buvę Lietuvos kariai. Jame daugumoje bendradarbiauja įvairių laipsnių tarnavę Lietuvos kariuomenėje ir kitose kariuomenėse lietuviai. Užtat "Karyje" rasi straipsnių autorių karininkų ir eilinių. Tai labai malonus, gražus ir girtinas reiškinys.

Tačiau galėtų būti dar geriau, dar gražiau, kad mes buvę kariai visas savo jėgas, ypač plunksnos jėgas, sukoncentruotume savajame "Karyje" bet nesklaidytume visuose žemynuose leidžiamuose lietuviškuose laikraščiuose, kurių žinios tik vienai dienai.

Sekant mūsų periodinę spaudą aiškiai matosi, kaip buvę kariai joje reiškiasi, rašydami savo prisiminimus įspūdžius, išgyvenimus ir mirties nokrologus. Kodėl gi tuos rašinius pirmoje eilėje dėti kitur, o ne savajame organe "Karys". "Karys" gi ir buvo tam atgaivintas, kad jame atspindėtų ir šių dienų buvusio Kario gyvenimas, kad būtų viskas pažymėta, t.y. visas Lietuvos Kario nueitas Kryžiaus kelias būtų įamžintas. Tuo mes labai daug pasitarnausime ne tik patys sau, bet ir mūsų istorikams, rašant Lietuvos istoriją, o gal ir Lietuvos karinę istoriją, kurios mes dar ligi šiol neturėjome. Taip elgdamiesi, ne tik "Kario" turinį praturtinsim, ber ir busimajai karo istorijai daugiau medžiagos paruošime. Yra svarbu žinoti, kad žurnalai pastoviau yra užlaikomi negu dienraščiai archyvuose ir bibliotekose, atseit ne vien tik tai dienai laikoma, bet išlieka metų metams. Tad rašykime savo organui "Kariui".

P. Dirkis

Don Varno posto narių dalis, dalyvavę savo mirusių draugų pagerbime Šv. Kazimiero kapinėse Chicagoje, gegužės mėn. 30 d.

Nuotr. Ed. Šulaičio

A. A. JONAS RUOKIS

Š. m. liepos 13 d. savo namuose mirė Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris Jonas Ruokis. Velionis jau seniau sirguliavo širdim. Prieš keletą metų išgulėjo lovoje apie mėnesį. Pasveikęs vėl dirbo lietuvių siuvyklose prosytoju. Praeitų metų lapkričio mėn. galutinai atsigulė, smarkiai sušlubavus širdžiai. Penkis mėnesius pagulėjo ligoninėje, o visą kitą laiką savo namuose Ozone Park, N. Y.

J. Ruokis gimė 1898 m. spalio 5 d. Laukžemyje, Kretingos aps. Jau iš pat jaunystės buvo patriotas ir pasiryžęs ir ginklu kovoti už Lietuvos laisvę. Kai 1918 m. pabaigoje buvo paskirtas Kretingoje Lietuvos karo komendantas, Laukžemio klebonas nugirdo, kad bus reikalingi komendantūrai kareiviai savanoriai. Pats klebonas vyko į Kretingą padėties ištirti ir pasiūlė dar penkiems jauniems vyrukams drauge su juo vykti. Tų penkių atstovų tarpe buvo ir Jonas Ruokis. 1918 m. lapkričio mėn. pabaigoje ar gruodžio mėn pradžioje nuvyko pas Kretingos karo komendantą karininką Vilimą.

Komendantas tuo metu savanorių dar nerinko, nes buvo nepatogus laikas. Pasakė, kad pakvies, kai bus palankesnis metas. Pakvietė tik 1919 sausio mėn.

1919 sausio 22 d. 25 savanoriai iš Laukžemio iškilmingai išvyko į Kretingą. Tie laukžemiškiai vyrai, o jų tarpe ir Jonas Ruokis, buvo patys pirmieji savanoriai kareiviai Kretingoje.

Atvykus į Kretingą ir apsistojus vienuose namuose, tą pat dieną į Kretingą atvyko dar keletas savanorių ir susidarė savanorių būrys iš 30 vyrų. Prie namo reikėjo pastatyti ginkluotą sargybą. J. Ruokis paprašė, kad jį paskirtų į pirmąją sargybą. Viršila suabejojo, ar sugebės Jonas atlikti savo pareigas. Jonas tvirtai įrodė savo "karinį mokslą". Girdi, 1915 m. radęs vokiečių karinį šautuvą ir iš jo yra iššovęs. Jeigu taip, tai viršila paskyrė Joną į pirmąją sargybą, davęs jam kai kurių nurodymų.

Neilgai J. Ruokis tarnavo Kretingos komendantūroje. Norėjo kuo greičiau patekti į frontą, tad stengėsi persikelti į kitą dalį. Vasario 12-13 d. išvyko į Tauragę ir įstojo į ten organizuojamą Prūsų lietuvių pulką. Bet neilgai ir čia tarnavo. Ne pavyko suorganizuoti minėto pulko ir greit jis buvo panaikintas.

J. Ruokis buvo perkeltas tarnauti į Šiaulių karo komendantūrą. Šiauliuose J. Ruokiui teko išgyventi tragediją.

1919 m. birželio 19-20 d. naktį Šiauliuose sukilo prieš lietuvius vokiečių spartakininkai (komunistai). Tuo metu Šiauliuose dar buvo pilna vokiečių. Šiaulių lietuvių batalionas susidėjo daugiausia iš naujokų. Daug jų ir šautuvų neturėjo, todėl vokiečiams lengva buvo batalioną nuginkluoti ir išvaikyti. Lietuvių komendantūros kareivius ir kulkosvaidininkus nuginkluot vokiečiams spartakininkams nepavyko. Vokiečių komendantūros kariai prie spartakininkų neprisidėjo ir lietuviams pranešė apie pavojų.

J. Ruokis tą naktį stovėjo sargyboje pašte. Sargyba susidėjo iš keturių kareivių. Prieš rytą tirštos vokiečių jėgos puolė paštą. Keturių vyrų sargyba neįveikė ilgai gintis. Buvo nuginkluoti ir suimti. Vokiečiams spartakininkams jau esant pašte, nuo šv. Petro ir Povilo bažnyčios pusės pasigirdo kulkosvaidžio šaudymas. Vienas vokiečių pro langą iškišo galvą pasidairyti, iš kur šaudoma. Tuo metu iš kažkur atlėkusi kulka įsmigo vokiečiui į galvą ir šis vietoje mirė.

Vokiečiai pasiuto. Nutarė atkeršyti pašto sargybai. Nutarė nuvaryti prie ežero ir ten sušaudyti. Bevarant gatve, staiga iš vieno kampo išlindo keletas vokiečių žandarų. Jie nuginklavo spartakininkus ir išgelbėjo lietuvius. Be to, dar palydėjo mūsų sargybinius iki lietuvių kareivinių.

Atitarnavęs karinę tarnybą, J. Ruokis tarnavo vidaus policijoje. Į Ameriką atvyko 1949 m. Kada daugelis mūsų naujųjų ateivių, įsikūrę Amerikoje, nutclo nuo lietuviškos spaudos, J. Ruokis visą laiką pasiliko jai ištikimas. Ne tik keletą laikraščių bei žurnalų išsirašydavo, bet nusipirkdavo ir knygų. Kartas nuo karto ir paaukodavo po keletą dolerių laikraščiui. Buvo nuoširdus skaitytojas ir "Kario". Ir jam paaukodavo.

Buvo palaidotas liepos 17 d. iš Karalienės Angelų bažnyčios Brooklyne šv. Kazimiero kapinėse Long Island, N. Y.

St. Butkus

A.A. GEN. JURGIS KUBILIUS

Š. m. kovo 29 d. Lietuvoje mirė Lietuvos kariuomenės generolas Jurgis Kubilius, pirmasis Lietuvos kariuomenės štabo viršininkas.

Velionis gimė 1875 m. kovo 28 d. Armoniškių kaime, Liudvinavo val., Marijampolės aps. Mokslus ėjo Lietuvoje.

Karinę tarnybą pradėjo 1900 m. rusų kariuomenėje. Minimais metais stojo į Vilniaus karo mokyklą ir ją baigė 1902 m. Tarnavo Gardino 101 pėst. pulke ir 1904-5 m. dalyvavo rusų-japonų kare. Pirmojo Didžiojo Karo metu dalyvavo kovose prieš vokiečius.

1917 m. nuvertus rusų carą ir prasidėjus Rusijoje tautiniams sąjūdžiams, laisve pasinaudojo ir lietuviai kariai. Pradėjo steigti rusų kariuomenėje lietuviškus dalinius. J. Kubilius aktingai įsijungė į lietuvių karių sąjūdį. Smolenske suorganizavus lietuvių atsargos batalioną, J. Kubilius buvo šio bataliono vadu. Batalionas gyvavo iki 1918 m. kovo mėn. Bolševikai norėjo jį patraukti į raudonosios armijos eiles, bet kareiviai nepasidavė. Bolševikų spaudžiamas batalionas turėjo išsiskirstyti.

J. Kubilius 1918 m. gegužės mėn. grįžo į Lietuvą ir prie Lietuvos Tarybos Vilniuje pradėjo dirbti pabėgėlių ir tremtinių grąžinimo iš Rusijos skyriuje Pradėjus organizuoti Lietuvos kariuomenę, J. Kubilius savanoriu stojo į Lietuvos kariuomenę ir buvo pirmuoju Kariuomenės štabo viršininku. Vėliau buvo Tauragės srities karo viršininku.

1919 m. gegužės 12 d. Vyr. kariuomenės vado įsakymu, J. Kubiliui buvo pavesta sudaryti atskirą Ukmergės batalioną. Vėliau iš šio bataliono išaugo 8 pėst. Kauno kunigaikščio Vaidoto pulkas. J. Kubilius su Ukmergės batalionu dalyvavo kovose dėl Lietuvos nepriklausomybės. Po kovų buvo perkeltas į Kariuomenės Štabą.

Paskutiniu metu velionis gyveno Kaune. Palaidotas Suvalkų Kalvarijos kapinėse.

S.B.

BALTIMORĖS RAMOVĖNAI NETEKO TAURAUS DRAUGO IR RĖMĖJO

Baltimore. Birželio 29 d. savo kabinete staiga mirė dantų gydytojas dr. Adalbertas Želvis. Jau buvo 69 metų sulaukęs, bet dar tvirtas, dirbo savo profesinį ir visuomeninį darbą kiek įmanydamas. Jis netikėtai baigė savo žemišką kelionę, palikęs

žmoną Frances Želvienę, pusbrolį Edvardą Baltrušaitį Kanadoje ir pusseseres: dr. Rūtą Lambrose, Juzę Luddy ir Virginiją Goldsmith Baltimorėje

Dr. Želvis gimė 1891 gegužės 21 d. Baltimorėje ir buvo krikštytas dabartinėje šv. Alfonso lietuvių parapijos (tuomet vokiečių) bažnyčioje. Per I Pasaulinį karą studijavo odontologiją Marylando universitete. Būdamas karo veteranas tapo palaidotas Baltimorės kariškose kapinėse karo veteranų apeigomis. Ant gėlėmis apkrauto kapo buvo ir Baltimorės ramovėnų vainikas.

A. a. dr. A. Želvis buvo didelė ir tauri asmenybė, daug nuveikusi kraštui, kuriame gimė. Mums lietuviams jis pasiliks ypač brangus. Čia gimęs ir augęs ir niekad Lietuvos nematęs, jis buvo tikras lietuvis patriotas, visą savo laisvą laiką pašventęs lietuviškam darbui. Neįmanoma čia išpasakoti visų jo nuveiktų darbų ir nuopelnų, paminėsiu tik svarbesnius. Nebuvo lietuviškos organizacijos, kurioje jis nebūtų aktyviai dalyvavęs. Jis — Baltimorės lietuvių tautinio knygyno organizatorius ir vicepirmininkas, Baltimorės lietuviškųjų organizacijų tarybos narys, skautų organizatorius ir vadovas ir tt. Po II Pasaulinio karo suorganizavo Amerikos Legijono 154 lietuvių Postą Baltimorėje ir buvo pirmas to Posto vadas (commander).

Ypač L. V. S. "Ramovės" Baltimorės skyriui a. a. dr. Želvis buvo tikras draugas ir globėjas. Be jo pagalbos stačiai nebūtų buvę įmanoma surengti tokias dideles iškilmes, kaip Liet. Kariuomenės atkūrimo 40 metų sukakties minėjimą, kurs vyko Washingtone ir Baltimorėje. Šiam minėjimui pravesti reikėjo susirišti su Amerikos Legiono Marylando Departamentu ir su JAV Karo Pajėgų Vadovybe Washingtone. Dr. A. Želvis čia buvo nepamainomas ryšininkas ir patarėjas.

Be visuomenės darbų, iš visų spaudos šaltinių jis yra surinkęs didžiulius tomus medžiagos apie Lietuvą, kuria pasinaudodamas jis nekartą apgynė Lietuvos reikalus.

Baltimoriečiai liūdi, netekę tauraus lietuvio, patarėjo ir draugo.

K. P.

ŠVIESIOS ATMINTIES KPT. ALBINAS GAILIUS

Neteko iki šiol matyti mūsų spaudoje, ypač karinėje, kad būtų tinkamai prisimintas ir pagerbtas šviesios atminties Lietuvos Kariuomenės savanoris - kūrėjas, vokiečių nukankintas kapitonas Albinas Gailius. Tai buvo tikras Lietuvos kankinys, didvyris, kuris netik kovojo, bet ir aukojosi del Lietuvos laisvės ir Jos nepriklausomybės. Rašau šiuos žodžius ne tam, kad pažymėti kur jis gimė, augo, vienokius ar kitokius mokslus ėjo, bet tam, kad priminti jo didvyriškus darbus atliktus tautai.

Kpt. Alb. Gailius yra kilęs iš tos patriotiškos Gailių šeimos, kuri yra davusi ne vieną tik Albiną, bet ir Viktorą, ir Valentiną, žinomus klaipėdiškius, Lietuvos veikėjus.

Albinas Gailius buvo gimęs 1895 m. gegužės 12 d. Berštininkuose, Pagėgių aps. Paveldėjes iš savo tėvo Martyno tvirtą lietuvišką būdą, jau lankydamas Tilžės gimnaziją, uoliai dalyvavo lietuvių jaunimo rateliuose. Užsiliepsnojus I Pas. karui Albinui teko tapti kariu. Užbaigęs, artilerijos karo mokyklos kursą, jis buvo paskirtas į artilerijos dalinį, kuriame išbuvo iki karo pabaigos. Užsigrūdinęs kovose, įgavęs pakankamai patyrimo, kaip artilerininkas, pradėjus kurtis Lietuvos kariuomenei, jis stojo į negausias savanorių gretas. Jis tuoj buvo paskirtas artilerijos mokamosios baterijos vadu ir 1919-20 m. atkakliai kovojo su lenkais. Lietuvos artileriją paskirsčius į divizijonus Gailius tampa II divizino vadu, kuriuo išbuvo iki 1923 m.

Nepriklausomybės kovoms užsibaigus, atlikęs savo pilietišką pareigą kpt. Albinas Gailius pasiliuosuoja iš kariuomenės ir pereina dirbti į Klaipėdos krašto gubernatūrą, kurioje, eidamas įvairias ir atsakingas pareigas, išbūna iki 1939 m. Tais metais, aplinkybių verčiamas, jis iš gubernatūros perkeliamas į Kauną pašto viršininku. Tose pareigose Gailius išbuvo iki raudonųjų atėjimo į Lietuvą. Raudonųjų valdymo metu jis šiaip taip išlieka nepaliestas. Tačiau raudoniesiems pasitraukus iš Lietuvos ir užėmus Lietuvą naciams— vokiečiams, Albinas Gailius geštapo tuojaus suimamas už lietuvišką veiklą Klaipėdos krašte ir bendrai už lietuvių teisių tam krašte gynimą. Jis pereina kalinimo kryžiaus kelius, laikomas iš karto Klaipėdos, Tilžės, Karaliaučiauskalėjimuose, o paskiau išvežamas į Dachau koncentracijos stovyklą. Dachau stovykloje neatlaikęs žiaurių kankinimų, Albinas Gailius, 1942 m. rugpjūčio 18 d. miršta, ir jo palaikai sudeginami krematoriume.

Pov. Dirkis.

Kaina
_____ c

VASAROKIME IR ŽVEJOKIME

Vasaros atostogoms praėjus iš daugelio birutiečių ir kitų savo pažįstamų, vasarojusių prie kokio ežero, teko išgirsti nusiskundimų, kad atostogavimo metu jos buvusios lyg kokos gyvanašlės. Mat jų vyrai tuo metu dirbo ir atvažiuodavo pas jas tik savaitgaliams, bet ir tada juos mažai temačiusios nes jie ... nuolat žvejodavo. Ir savo vaikus retai tematydavo, nes ir jie ištisas dienas žvejodavę.

Vaikų motinos, pačios to sporto nemėgstančios ir žmonos, kurios, jų vyrams žvejojant nebuvo drauge, visos jos, vasaros metu nesidalino šeimos džiaugsmu. Negana to, nors neprisidėjusioms prie žūklės joms reikėdavo dar gyvas ir kartais šokinėjančias žuvis, vyrų sugautas, išdarinėti. Vasarojimui pasibaigus tos moterys sugrįžo į miestą nepailsėję, kvepiančios ne kokiais skaniais kvepalais, bet gryna žuvimi. Iš tikrųjų, argi jos nėra vertos pasigailėjimo?

Anglų priežodis sako: "If you can't fight them, join them." Ar tas sportas mums patinka, ar ne, ateityje žvejokime ir mes. Gal pagausime kokią žuvį, o laivelyje, arčiau vandens sėdėdamos, tik geriau saule nudegsime. Tik šiuo būdu mes ir vėl pasidarysime savo šeimos narėmis.

Žvejojant reikia žinoti kur ir kokia žuvis prisilaiko, todėl pasiteiravusi pas įgudusius žvejus duodu šias trumpas žinutes apie žuvis:

Lydeka (pike) — dažniausiai prisilaiko įlankose, kur dugnas yra priaugęs augštų iš vandens kyšančių žolių, jos ten slepiasi ir laukia praplaukiančios aukos. Reikia blizgę mėtyti link žolių ir sukti, arba vilkti netoliese žolių. Galima užmesti ir gyvą žuvelę.

Pickerel (lydekos giminė) — geriausiai pagaunama nakčia. Ji tada išplaukia į paviršių gaudyti mažų žuvelių. Dienos metu pagaunama duburiuose netoli krantų, kur yra žvyruotas ar smėlėtas dugnas.

Ešeriai ir jiems gimingi (large mouth bass ir small mouth bass). Dienos metu laikosi giliai, kur dugnas akmenuotas ir urvuotas, o vakarais ir naktimis išeina į paviršių.

Upėtakiai (speckled trout) — vasarą jieško šalto vandens. Šaltinius galima pastebėti upių ir ežeru krantuose.

Upėtakiai ežeriniai — mėgsta akmenuotą dugną ir gilų vandenį pagal ežerų salas.

Ateinančių metų vasaros atostogoms visoms, ypač buvusioms šiais metais gyvanašlėms, linkiu geriausio pasisekimo žvejyboje. O kai mes pagausime žuvų, tada jau kas kitas jas darinės.

O.Š. Birutietė

Gerbiamas "Kario" Redaktoriau!

Prašau neatsisakyti, "Kario" skiltyse, patalpinti pastabas, kurios liečia nekrologą "Mjr. Tadą Chodakauską prisiminus". Karys Nr. 6, psl. 191 1961 m.

Tą mažą straipsnelį, "Mjr. Tadą Chodakauską prisiminus", skaičiau bent 10 kartų ir nei vieną kartą negalėjau sutikti su p. P. Dirkio pasisakymu: "...Už dalyvavimą Širvintų-Giedraičių kovose, jis buvo apdovanotas Vyčio Kryžiumi ...".

Mjr. Tado Chodakausko gyvenimo apybraiža iki 1917 m. apibrėžta apytikriai, su šiokiu tokiu tikslumu, paryškinta ir datomis, bet kada prieita Lietuvos Kariuomenės kūrimosi laikotarpis, jo gyvenimo apibrėžimas visai paskendęs rūkuose ir visai neteisingas. Širvintų-Giedraičių kovų metu mjr. T. Chodakauskas buvo Panevėžio komandantu, bet nesikovė su lenkais ties Širvintais ar Giedraičiais (Plk. K. Žuko knyga psl. 323). Jo indėlis į ŠirvintųGiedraičių kautynes buvo tik toks, kad jo ramus poilsis nakties metu buvo sutrukdytas, kuomet 7to pėstininkų pulko bataliono vadas (tą batalioną lenkai buvo atkirtę nuo pulko) skambino Utenos komendantui, o Utenos komendantas skambino Panevėžio komendantui mjr. Chodakauskui. Gal būt jis dalyvavo kovose prieš bolševikus ar bermontininkus, bet tik ne ties Širvintais ar Giedraičiais. Be to ir šalia fotografijos užrašo autentiškumas labai abejotinas.

Butegeidietis

Fotografija ir užrašas — KARIO Redakcijos (Red.).

AUKOJO KARIUI:

$5.00 — Kazimieraitis T., Cicero, Ill.;
Po $4.00 — Daunys Aleksandras, Syosset, N.Y.; Garsys Vladas, Worcester, Mass.; Klimas Antanas, St. Catharines, Canada; Smelstorius Mykolas, Omaha, Nebr.
Po $3.00 — Ramonas Kostas, Chicago, Ill.;
Po $2.00 — Mieželis Vladas, Chicago, Ill.; Pakalniškis Zenonas, Hartford, Conn.; Strazdas Z., Wethersfield, Conn.; Totilas Pr., Omaha, Nebr.; Žukas Vaclovas, Chicago, Ill.;
Po $1.00 — Juras Stasys, Chicago, Ill.; Kukarskas Juozas, Baltimore, Md.; Ugianskis Juozas, Grand Rapids, Mich.; Velička J., Adelaide, Australia.

KARYS dėkoja aukotojams.

1914 m. Amerikos Spaudos Sąjungos (American Press Association) iškilmingų, metinių pietų metu kalbėdamas, New York Times redaktorius, John Swintonas pasakė:

— Amerikoje tokio dalyko kaip laisva spauda nėra, gal tik išskyrus mažų miestelių laikraščius. Tą žinote jūs, tą ir aš žinau. Tačiau nei vienas jūsų nedrįstumėt tą pareikšti viešai. Jei jūs tai padarytumėt, iš anksto žinotumėt, kad niekas tokio jūsų pareiškimo nespausdins... New Yorko žurnalisto pareiga yra meluoti, iškraipyti, piktžodžiauti, vergiškai pataikauti prie Mamono kojų; pardavinėti savo kraštą ir savo tautą už kasdieninę duoną, kitais žodžiais, už algą. Mes esame tik įrankiai ir vasalai už scenos esančių turtingųjų Mūsų laikas, mūsų talentai, mūsų pajėgos ir net pats mūsų gyvenimas yra tų žmonių nuosavybė — mes esame intelektualinės prostitutės.

KARIO Redakcija yra gavusi keleta aiškių, elektrostatiniu būdu gerai padarytų kopijų šių senų ir retų knygelių:

Jonas Basanavitius, *ŽIPONAS BEI ŽIPONE* ir Auksingumas bei Sidabringumas Lietuviškun Dainun. Tilžėje, Spaustuvėje Otto iš Mauderodes 1885 m. 30 psl. $2.00

Dr. J Basanvitius, *ETNOLOGIŠKOS SMULKMENOS* (Su viena mapa) Tilžėje 1893 m. Spaustuvėje Otto von Mauderodes. 32 psl. ... $2.00.

Dr. J. Basanavitius, *PRIE HISTORIJOS MUSUN RAŠYBOS. Tilžėje 1899 m., Spaustuvėje* Otto v. Mauderodes. 17 psl $2.00

Siunčiant pinigus pridėti keletą centų pašto išlaidoms. KARYS 916 Willoughby Ave. Brooklyn 21, N.Y.

1223

ATSKIRO NR. KAINA — 60¢

VIENYBĖ

Seniausias lietuvių laikraštis pasaulyje

Eina nuo 1886 metų

Šiais metais švenčia savo
Deimantinį Jubiliejų

Prenumerata 7 doleriai metams

VIENYBĖ

192 Highland Blvd., Brooklyn 7, N. Y.

Laisvųjų Lietuvių

Prenumerata:

Metams	$4.50
Pusei metų	$2.50
Atsk. Nr.	10¢

Adresas:

911 W. 32nd ST., CHICAGO 8, ILL.

SKAITYKITE

DIRVA

nuo 1960 metų einančią tris kartus per savaitę • Turinčią visuose pasaulio kraštuose savo bendradarbius • Tai geriausiai informuotas ir lietuviško gyvenimo vaizdais iliustruotas laikraštis • Metams kaštuoja tik $10.00. Rašykite —

DIRVA

6907 Superior Ave., Cleveland 3, Ohio

Kur geriausiai pailsėti per atostogas —

Garsiame Cape Cod - Osterville, Mass., kurorte prie atviro Atlanto, Long-Beach pliažo, pušų pavėsyje, gražioje lietuviškoje vasarvietės viloje

"AUDRONĖ"

87 East Bay Rd., Osterville, Cape Cod, Mass.
Tel. GA 8-8425

Ištaiginga vila, erdvūs kambariai • Gražus privatus 2 akrų pušynas - parkas • Šiltos Golfstromo srovės, atviras jūros pliažas 5 min. pėsčiom • Rami aplinkuma, daug vietos poilsiui ir žaidimams • Geras lietuviškas maistas ir malonus patarnavimas.

VILA VASAROJIMUI JAU ATIDARYTA

Lietuviai savininkai Dr. Ed. ir Marija Jansonai visus maloniai kviečia atvykti. Iki š.m. birželio 10 d. kreiptis:

DR. ED. JANSONAS
89 Mt. Ida Rd., Boston 22, Mass.; Tel. AV 8-5999

o vėliau:

"AUDRONĖ" - JANSONAS
87 East Bay Road, Osterville, Cape Cod, Mass.

Naujas Telefonas: GArden 8-8425

DARBININKAS

DARBININKAS išeina du kartu savaitėje. Prenumerata metams $6.00. Naujiems skaitytojams iki šių metų pabaigos — $3.00; šiems ir 1962 m. tik $8.00.

DARBININKO administracijoje veikia SPAUDOS KIOSKAS. Čia gaunami naujausi lietuviškų knygų leidiniai, maldaknygės bei lietuviškos plokštelės.

Visais reikalais kreiptis:

DARBININKO ADMINISTRACIJA
910 Willoughby Avenue, Brooklyn 21, N. Y.

Prenumerata JAV ir užsienyje: Metams — $6.00, pusmečiui — $3.00, atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

L. BILERIS, % KARYS
916 Willoughby Avenue
Brooklyn 21, N. Y., U. S. A.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.